

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA POLJSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

MONIKA KRIVDIĆ

**POLJSKA POEZIJA ZA DJECU (KONOPNICKA,
BRZECHWA, TUWIM)**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: dr.sc.Đurđica Čilić Škeljo, doc.

ZAGREB, 2015.

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	3
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST.....	3
2.1.Dječja poezija.....	5
2.1.1.Obilježja dječje poezije.....	6
2.1.2.Glavni motivi dječje poezije.....	7
2.1.3.Slikovnica.....	7
2.1.4.Igra kao poetika.....	8
3. POLJSKA DJEČJA KNJIŽEVNOST.....	9
3.1.Poljska poezija za djecu.....	10
4. MARIA KONOPNICKA.....	14
4.1.Biografija.....	14
4.2.Stvaralaštvo.....	17
4.3.Poezija za djecu.....	19
4.4.Pjesme.....	21
5. JAN BRZECHWA.....	26
5.1.Biografija.....	26
5.2.Stvaralaštvo.....	28
5.3.Poezija za djecu-„Nowa szkoła poetycka“.....	30
5.4.Pjesme.....	31
6. JULIAN TUWIM.....	38
6.1.Biografija.....	38
6.2.Stvaralaštvo.....	40
6.3.Poezija za djecu.....	41
6.4.Pjesme.....	44
7. ZAKLJUČAK.....	49
8. POPIS KORIŠTENE LITERATURE.....	51
9. SAŽETAK.....	53

1. UVOD

Tema mog diplomskog rada vezana je uz živote i književno stvaralaštvo, posebno ono pisano za djecu, dvojice poznatih poljskih pjesnika i jedne pjesnikinje. Riječ je o Mariji Konopnickoj, Janu Brzechwi i Julianu Tuwimu te njihovoj poeziji pisanoj za djecu. Moje zanimanje za poeziju počelo je tijekom četvrte godine studija, kada smo obrađivali poljsku poeziju 20. stoljeća. Neobičan i zanimljiv detalj je bio da poznati poljski pjesnici pišu za djecu, dapače da na tom području briljiraju i dostižu možda i sam vrhunac svog književnog opusa.

Problematika samog naziva dječje književnosti, procjena njene vrijednosti naspram "ozbiljne" književnosti za odrasle, poezija za djecu koja donosi mogućnost bezbrojnih jezičnih eksperimenata, igra riječima i zvukom, rimom i ritmom, krucijalan značaj u usvajanju jezika kod djeteta, smatram da zaslužuje dublje i temeljitije istraživanje. Posebno kada svemu navedenom dodamo nacionalnu odrednicu poljsko, a da je tema obrađena na hrvatskom jeziku.

Svoj rad podijelila sam na nekoliko cjelina. Početni, uvodni teorijski dio govorit će o dječjoj književnosti te poeziji za djecu, s posebnim naglaskom na povijesni pregled poljske poezije za djecu. Daljnjom razradom teme prikazat ću svakog autora zasebno. Na početku ću iznijeti biografiju autora u kojoj ću navesti najznačajnije događaje iz njegovog života, a zatim kronološki prikazati njegovo stvaralaštvo s naslovom djela i godinom izdanja. Kod svakog autora ću u posebnom odlomku objasniti specifičnosti njegovog pjesničkog stila kojim piše za djecu te istaknuti kakve novitete i promjene donosi svojim radom na područje poljske poezije za djecu. Zatim ću od svakog autora izabrati tri pjesme te prokomentirati. Pri analizi i interpretaciji oslanjala sam se i na internetske izvore, koje navodim na kraju rada u popisu literature. Nakon razrade sva tri autora slijedi zaključak u kojem ću se osvrnuti na cjelokupan diplomski rad. Iza zaključka se nalazi popis literature kojom sam se služila pri izradi ovog rada te sažetak.

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Definicija dječje književnosti, čiji je sastavni dio i poezija za djecu, navodi da je to "posebni dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi (grubo uzevši od 3. do 14. godine), a koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su tijekom vremena, izgubivši mnoge osobine koje su ih vezale za njihovo doba, postala prikladna za dječju dob, potrebna za estetski i društveni razvoj djece, te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca." (Crnković, 1982:5)

Iako je u prošlosti bilo diskusija i nedoumica, pa i ignoriranja, povezanih s postojanjem dječje književnosti kao posebnoga dijela jedne nacionalne književnosti, njen snažan razvoj u 20. stoljeću prisilio je književne povjesničare i kritičare da se posebno bave dječjom književnošću te da je ozbiljno proučavaju.

U današnje vrijeme izlozi su puni knjiga što su ih izdavači namijenili djeci, dnevni listovi imaju dječju stranu, izlaze mnogobrojni dječji časopisi, dječje knjige postižu velike naklade. Tome u prilog govori i podatak da je "u prvih deset mjeseci godine 1966. objavljeno u Poljskoj 170 knjiga za djecu poljskih autora i 41 knjiga stranih autora (ukupno 211 naslova) s prosječnom nakladom od 30 000 primjeraka, što je za zemlju s 30 milijuna stanovnika svakako impozantan broj." (Malić, 2002:359)

Ideja o postojanju dječje književnosti kao zasebnog žanra, prvi put se javlja u vrijeme prosvjetiteljstva, kada je stavljen naglasak na odgojno – obrazovni utjecaj književnih djela koja su se nastojala prilagoditi vladajućem moralu i ostaviti što razumljivije i korisnije pouke. U 20. stoljeću dolazi do spoznaje da djeca nisu tek "mali ljudi" te se postupno stvaraju i razvijaju suvremena shvaćanja o potrebi maštovitosti, neposrednosti, slikovitosti i posebno istaknutoj osjećajnosti koje bi mogle biti distinktivne značajke dječje književnosti.

Osim sintagme "dječja književnost", postoji i ona druga koja glasi "književnost za djecu", te se zagovornici određene sintagme kroz rasprave i primjere bore za prevlast termina koji doživljavaju kao precizniji. Crnković (1982:7) se priklanja nazivu dječja književnost jer je kao takav već ušao u opću upotrebu, jer su ga upotrebljavali dobri pisci i jer pokriva traženo značenje, a k tome je mnogo savitljiviji i pogodniji s obzirom na razne funkcije u kojima se može naći u rečenici. Ističe i da nazivu dječja književnost odgovaraju prihvaćeni nazivi u europskim jezicima, te naglašava da se ne treba bojati dvostrukog značenja naziva. Naime, dječja književnost je prvenstveno književnost koja pripada djeci, književnost namijenjena djeci. Pod eventualnim drugim značenjem, da je dječja književnost, književnost koju stvaraju djeca, ono što pišu djeca, koristilo bi se prije izraz dječje stvaralaštvo ili dječji literarni pokušaj, te ako bi i neko dijete stvorilo zrelo umjetničko djelo, ono ne bi moralo nužno pripadati dječjoj književnosti.

Pri definiranju dječje književnosti u prvi se plan stavlja kriterij namijenjenosti književnog djela djetetu i u vezi s tim i njegove prilagođenosti. Ta činjenica pokreće sljedeća pitanja: jesu li sva djela namijenjena i prilagođena djetetu umjetnički vrijedna i jesu li sva djela koja su danas u fondu dječje književnosti zaista bila namijenjena djeci? Ako su djela ponuđena djeci na umjetničkom nivou, onda ona jednostavno pripadaju književnosti te je svejedno čitaju li ih djeca ili odrasli. No, ako nisu umjetnički vrijedna, onda se uopće ne može govoriti o književnosti, budući da je

književnost dio umjetničkog stvaranja. (Crnković, 1982:3)

Strogo teorijski gledano, pojam dječje književnosti jedva je odrediv jer teško je točno odrediti kada djeca postaju odrasli te kakvo to zapravo ima značenje. Usprkos tome, i pisci i čitatelji nemaju problema s razumijevanjem koja je to i kakva književnost prvenstveno namijenjena djeci. Vrlo često se pokušavaju stvoriti daljnje razrade, pa tako postoji književnost namijenjena djeci predškolske dobi, odnosno djela koja se u pravilu mogu samo slušati, te književnost namijenjena djeci školske dobi koja mogu samostalno čitati. Što se tiče prilagođavanja dječje književnosti dječjoj dobi, ona se račva u dva smjera: jedan put slijede pisci koji svjesno određuju svoja djela malom djetetu, a drugi put slijede oni koja djela namjenjuju djetetu općenito, prepuštajući mu da prema vlastitoj sklonosti sluša i čita kad mu odgovara. (Crnković, 1982:10)

Kad je u pitanju odnos dječje književnosti i pedagogije, dječja književnost nije sluškinja pedagogije u prakticističkom smislu, iako doprinosi ispunjenju odgojnih, čak i obrazovnih ciljeva, kao i književnost uopće čiji je ona dio. Ona je umjetnost koja koristi riječi kako bi opisala život na način dostupan djetetu. Svako razmatranje i vrednovanje dječjih književnih djela treba polaziti od estetskih kriterija, no ukoliko zadovoljava umjetničke kriterije, vrednuje se i sa stanovišta dječje psihologije te sa stanovišta društvene prihvatljivosti i usmjerenosti. Ako pak djelo ne zadovoljava estetske kriterije, nema tog odgojnog cilja koji bi ga mogao spasiti. Međutim, neosporna je činjenica da dječja književnost, kao i svaka književnost, odgaja. (Crnković, 1982:12)

Kao književnost uopće, tako i dječja književnost ima svoje vrste. Osnovne vrste dječje književnosti su: dječja poezija, priča ili bajka i roman ili pripovijetka o djeci. U dječju književnost ubrajaju se, opravdano ili ne, i basne, a ostale vrste: roman i pripovijetka o životinjama ili djela s tematikom prirode, avanturistički roman, povijesni roman, putopis i znanstveno-popularna literatura – nisu same od sebe vezane za dječju dob niti su kao vrste prilagođene djetetu. Sve te vrste niti su jednako razvijene niti im je fond sabran po istim kriterijima. One posljednje često oskudijevaju djelima dječje književnosti i reprezentiraju ih djela koja ulaze u dječju lektiru. (Crnković, 1982:8)

2.1. DJEČJA POEZIJA

Dijete se vrlo rano susreće s poezijom, koja združena s melodijom od pradavnih dana uljuljava malo dijete koje još ne zna govoriti u san, ritmički dopire dok ga odrasli njišu na koljenu, drže u krilu ili se na bilo koji način igraju s njime. Preko uspavanke, katkad i nonsensne, povezano je djetinjstvo svakog djeteta s početkom književnosti uopće, jer je uspavanka, u svom najprimitivnijem obliku, vjerojatno prva pjesma koju je čovjek stvorio. U trećoj godini života dijete

u obiteljskom krugu uči napamet pjesmice te ih recitira pred starijima, u igri sa starijom djecom prima od drugih razbrajalice u stihovima i slične pjesmice koje čine sastavni dio igre. Sluša i pamti pjevane ili recitirane stihove što ih emitira radio ili dječji televizijski programi. U vrtiću ili maloj školi djeca nauče ogromne količine pjesmica i recitacija za djecu, a u prvom razredu osnovne škole, među prvim tekstovima što ih djeca čitaju, stihovi zauzimaju bar polovicu prostora. Logičkim slijedom razmišljanja nameću se pitanja: jesu li svi stihovi s kojima se djeca u svim tim prilikama susreću zaista stihovi za djecu i jesu li umjetnički vrijedni? Ono što se nikako ne može poreći je činjenica da postoji poezija namijenjena djetetu, da dijete osjeća potrebu za njom i da se ta njegova želja može bolje ili lošije zadovoljiti. (Crnković, 1982:87)

2.1.1. Obilježja dječje poezije prema Crnkoviću (1982:87)

1) Djeca je više slušaju nego čitaju: slušaju je i pjevaju kad je povezana s melodijom, ponavljaju je u igri, slušaju je na radiju, prate na televiziji, slušaju na priredbama i u školi. Kad je počelo čitati, dijete iz školske knjižnice najčešće nosi kući dječju poeziju u formi slikovnice (mnoge su pjesme izdane kao slikovnice).

2) Kao i svaku dobru poeziju, i dječju je poeziju teško prevoditi jer teško prelazi barijere jezika na kojem je nastala. Prava poezija sazdana je od tako krhkog tkiva da u prijevodu ili nestaje njene specifičnosti te se mjesto nje, ako je prepjev uspio, ili javlja nova ljepota ili svake ljepote nestaje.

3) Dječja poezija ima svoje zakone i svoje okvire, ali nikakvi se zakoni ni okviri ne mogu izgrađivati izvan estetskih zakona i okvira umjetnosti.

4) Poezija stari brže nego druge književne vrste jer sredstva kojima se služi, riječi, stare i troše se, jer se način doživljaja mijenja. Za dječju poeziju to vrijedi u još većoj mjeri zato što dijete ne zanima ni prošlo vrijeme, ni prošla kultura, ni prošli jezik nego samo svijet u kojem živi.

5) Dječju poeziju djeca primaju vrlo rano, ali je rano i napuštaju. Razdoblje od 10. do 13. godine života uopće je nepovoljno za poeziju te općenito predstavlja u praćenju poezije nekakav vakuum. Od trinaeste godine dijete postepeno ulazi u razdoblje najiskrenijeg doživljavanja poezije, no dječja poezija ne prati dijete u drugo desetljeće njegova života.

Dječja poezija mora pratiti razvitak djeteta i njegovo otkrivanje svijeta, a to je otkrivanje, uz male varijacije, uvijek jednako bez obzira u kojem vremenu dijete živi. Stoga se u dječjoj poeziji, koja prati psihički razvitak djeteta, naziru grupe motiva koje se smjenjuju prema dječjoj dobi.

2.1.2. Glavni motivi dječje poezije prema Crnkoviću (1982:93)

1. Motivi djeteta samog: u svakoj slici, priči ili pjesmi dijete vidi sebe
2. Motivi odnosa između djeteta s jedne strane i osoba i predmeta iz njegove najuže okoline s druge strane. Tu se javljaju manje grupe motiva:
  - dječji osobni život: njegove igre, igračke i ponašanja, predmeti u njegovoj sobi
  - svijet odraslih: majka, djed, baka, otac, sestre i braća, i to upravo tim redoslijedom
  - svijet životinja (javlja se u isto vrijeme kad i svijet odraslih, i to po određenom redoslijedu): najprije kućni ljubimci, pa domaće životinje s kojima dijete ima dodira, i onda one koje mu se nude kao standardne igračke, npr. mace, zečiči, slonovi itd.
3. Motivi otkrivanja prirode. Tu se javljaju manje grupe motiva:
  - prirodne pojave: kiša, vjetar, sunce, noć
  - mijene prirode što ih donose godišnja doba
  - zoološke teme, osim standardnih životinjskih likova u novije vrijeme pronalazimo i animirane likove koje je popularizirao u svojim filmovima Walt Disney, npr. Bambi i sl.
4. Motivi odnosa u obitelji, te odnosa i pojava u društvu:
  - lik majke, njena ljubav i briga
  - lik oca, njegova snaga, radišnost i posao
5. Motivi života u gradu, ulaze u dječju poeziju već između dva svjetska rata
6. Motivi djeteta učenika, njegov život u školi s pogledom na dužnosti koje ga čekaju u životu

2.1.3. Slikovnica

Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće. Ona zahtjeva skladnu suradnju slike i teksta o kojoj će ovisiti njen umjetnički domet. Vrlo često se kao začetnika slikovnice spominje Jan Amos Komenski, značajno ime iz područja pedagogije, koji je imajući na umu da kombinacija slike i teksta snažno djeluje na dijete, 1657. izdao djelo *Orbis pictus*. Ako tekst prevladava nad likovnim izrazom, tada to više nije slikovnica, nego ilustrirana priča, ilustrirana zbirka pjesama, ali postoje i slikovnice bez teksta ili s vrlo malo teksta – likovno je u slikovnici bitnije od tekstualnog, slikarstvo

ima prevagu nad literaturom. Jedna od posebnih osobina ove vrste stvaranja je da su umjetnički najvrednije one slikovnice koje su jedinstveni izraz slikara i pjesnika u jednoj osobi. Takva je serija slikovnica Jeana de Brunhoffa (1899-1956) o kralju Babaru ili glasoviti *Struwwelpeter* doktora Heinricha Hoffmana (1809-1894) i sl. Napredak tiskarstva donio je i velik napredak slikovnice te sve savršeniji grafički strojevi pružaju slikovnici sve sjajnije mogućnosti razvoja. Slike govore jezikom koji ne treba prevoditi, pa slikovnice vrlo lako prelaze granice i postaju draga svojina sve djece svijeta. Najznačajnije karakteristike slikovnice su: kratkoća, raznolikost teme te namjena (umjetnička ili poučna). (Crnković, 1982:9).

2.1.4. Igra kao poetika

Igra je ono najkreativnije u ljudskom radu, to je ono što često nazivamo poezijom. Igra je ekvivalent za poeziju. Tu igru bi valjalo učiniti primijenjenom, da ne bude igra radi igre. (Hranjec, 2009:51; prema Zalar, 1990)

Riječ je igračka koju nikad nisam mogao izgubiti. Koju mi nitko nije mogao ukrasti. Riječ je igračka koja se ne može poderati. Koja je sve novija što se njome dulje igramo. (Hranjec, 2009:51; prema Balog, 1997)

Igra riječima ili jezični ludizam je pojam koji objedinjuje niz stilskih postupaka i figura koji se temelje na zvukovnom ili smisaonom poigravanju jezikom. Igra riječima podriva uobičajenu komunikaciju, razdvaja označitelja i označeno, izaziva užitak. Iza nje stoji intelektualna aktivnost koja krši konvencije i čija su obilježja neobaveznost, neočekivanost, lucidnost, lakoća. Njeni konkretni učinci su vedrina, komičnost, ironija, iznenađenje. Javlja se u anegdoti, vicu, humoresci, komediji, dječjoj i jezičnoj poeziji, polemici, uopće u tekstovima kojima je cilj nasmijati i zabaviti. (www.matica.hr/vijenac/426/jezi%C4%8Dni%20ludizam/)

Jezična igra u dječjem tekstu određena je autorovom sviješću o doživljajno-spoznajnoj razini maloga čitatelja. Dijete igrom spoznaje svijet, postavlja se spram njega, oslobađa se i socijalizira, ona u djetetovom životu nije samo rekreativna nego je i duboko egzistencijalna, a takvo razumijevanje prenosi se i na književnost namijenjenu djetetu. Jasno, u njoj će biti i samosvrhovitih ludičkih tekstova, no u većini njih igra ispunjuje svoju temeljnu funkciju: ne samo doživljajnu nego i estetsko-spoznajnu. (Hranjec, 2009:57)

Iako igra u dječjoj književnosti nije žanrovski limitirana, naime drama se naziva igrom, ona

se odigrava, a u proznim tekstovima za djecu mogu se pronaći igrivi zamišljaji, jezična igra se posebno udobno i harmonično smjestila upravo među stihovima poezije za djecu. Oblici jezične igre su mnogoliki: započinju na fonemskoj razini, morfološkoj, metričko-ritmičkoj, nastavljaju se u strukturi teksta, u semantici i leksici. Osim što se pokazala kao temeljni stilski postupak u dječjem pjesništvu, jezična igra sadrži mogućnost, a često to i čini, poticanja i nukanja svog malog čitatelja na sličnu jezičnu avanturu i eksperiment, što je bitna razlika između dječje poezije i one označene kao "ne-dječje". Igrajući se riječima djeca usvajaju osnovne jezične zakonitosti (fonološke, morfološke, tvorbene) i književno kreativno se potvrđuju, što je pravi put do sidrenja dječje pjesme umjesto samo pasivnog doživljavanja, te pomoću jezika dječje pjesme dohvaćanja novoga, potpunoga, estetskog doživljaja. (Hranjec, 2009:274)

Rezultat jezične igre, a često puta i njen glavni cilj je postizanje osjećaja humora, zabave, smijeha. U novije vrijeme sve više maha uzima humoristička poezija posebne vrste. To je poezija koju se naziva nonsensnom, kalamburskom, besmislenom, irealnom čiji se počeci i uzori mogu pronaći u narodnoj poeziji, a posebno u dječjoj. Takva je poezija vedra igra, u njoj su motivi neuhvatljivi, sva je sazdana na duhovitom prebacivanju realnog u područje irealnog, sva se temelji na ritmu i čaroliji riječi koje se mogu slagati kao kockice u igri. I uspavanke i dječje razbrajalice i nonsensne pjesme proizlaze iz iste blistave, duhovite, žive igre riječima, te je takva poezija u svakog pjesnika drugačija i posebna, osebujna. Humor na poseban način prožima velik dio dječje poezije, javlja se gdje god to tematika dopušta. Zgode i nezgode raznih životinja, malih učenika što se bore sa zadaćama, dječaka što se ne vole prati, sve je to prožeto humorom, veselošću i vedrinom. (Crnković, 1982:94)

3. POLJSKA DJEČJA KNJIŽEVNOST

"U poljskom kulturnom životu knjiga uživa neobičan ugled. Poljaci su veliki čitači. Knjiga je svakidašnja potreba većine Poljaka, a čitanje vjerojatno jedan od najrasprostranjenijih poljskih običaja. Korijenje kulta knjige u Poljskoj valjalo bi potražiti u silnoj ekspanziji školske mreže u 18. stoljeću, odnosno u širenju i produbljivanju nacionalne prosvjete do kojeg dolazi poslije kulturnog mrtvila 17. stoljeća." (Malić, 2002:355) Nakon gubitka državne i nacionalne nezavisnosti u 18. stoljeću, mijenja se odnos prema kulturi koja postaje osnovna sfera poljskog nacionalnog života. U tom periodu bogatstvo kulture i književnog stvaralaštva kao da nadomješta materijalno siromaštvo i nacionalnu potlačenost, a knjiga postaje svetim predmetom te pisci uživaju ugled i ulogu proroka (Malić, 2002:355)

Upravo ovakvim opisom odnosa između književnosti i poljskog devetnaestoljetnog čitatelja možemo se poslužiti i prilikom opisivanja odnosa između književnosti i malog poljskog čitatelja danas. Naime, odnos djeteta prema knjizi gotovo u svim vremenskim periodima uglavnom je isti, jer "djeci je svijet knjige rekompensacija za vlastitu fizičku nejakost, psihičku preosjetljivost, nedostatak tzv. životnog iskustva i neukost, rekompensacija za nemogućnost praktične životne aktivnosti." (Malić, 2002:356)

U prvoj polovici 19. stoljeća nastaju prva poljska književna djela namijenjena djeci, a riječ je o Mickiewiczewim basnama u stihu. Ta prva djela poljske dječje književnosti nastala su pod utjecajem narodnog usmenog stvaralaštva, te narodna književnost do današnjeg vremena ostaje vjeran pratitelj dječjoj književnosti. Narodno stvaralaštvo neiscrpan je izvor motiva i građe za brojne poljske pisce za djecu, a suvremena poljska dječja književnost neprestano obnavlja svoj tradicionalni dodir s folklorom te poziva svoje čitatelje u svijet pučke mašte. (Malić, 2002:356)

U poljskoj dječjoj književnosti kao drugi tematski krug javlja se pustolovna književnost čije su odlike prostorna i nacionalna raznolikost. Tu su na prvom mjestu djela koja čitatelju otkrivaju poljske nacionalne ljepote, djela u kojima se opisuju pothvati i dogodovštine dječaka i djevojčica na poljskom tlu, no jednako su bogata i djela čija se radnja odvija u dalekim krajevima i prostorima. Ovdje je potrebno istaknuti roman Henryka Sienkiewicza *U pustinji i prašumi* koji je postigao veliku popularnost u cijelom svijetu, a čija se uzbudljiva pustolovna radnja odvija na afričkom kontinentu. (Malić, 2002:357)

Kao treći tematski krug u poljskoj dječjoj književnosti zastupljena je povijesna tematika. Poljaci poklanjaju izrazitu pažnju svojoj povijesnoj tradiciji što se vidi i u bogatstvu povijesne dječje književnosti. Djela s povijesnom tematikom najteže stječu popularnost izvan Poljske upravo zbog svoje izrazite nacionalne odrednice. Bitno je istaknuti i da književnost s povijesnom tematikom nije isključivo namijenjena samo mladima pa to niti nije dječja književnost u užem smislu toga pojma. (Malić, 2002:358)

Četvrti tematski krug poljske dječje književnosti odnosi se na književnu fantastiku. U tom tematskom krugu prevladava kratka pripovjedačka forma. Kao reprezentativni primjerci književne fantastike su dobro poznate priče *Akademija profesora Kleksa* i *Putovanja profesora Kleksa*, djela jednog od najvećih poljskih dječjih pisaca 20. stoljeća, Jana Brzechwe. (Malić, 2002:358)

3.1. POLJSKA POEZIJA ZA DJECU

Prvim pravim poljskim pjesnikom za djecu te začetnikom poljske poezije za djecu, smatra se

Stanisław Jachowicz koji debitira godine 1824. svojom zbirkom *Bajki i powieści*. Knjiga je izdana u Płocku, sastoji se od 58 bajki pisanih stihom i poučnih priča za djecu, a autor ju je posvetio uspomeni na svoju majku. Njegovo stvaralaštvo nije bilo vezano uz period i ideje romantizma, nego prvenstveno uz ideje prosvjetiteljstva, s obzirom na naglašenu didaktičku poruku koju sadrži. Jachowicz je želio kroz svoje stihove odgajati, usađivati etička načela, podučavati razmišljanju i oblikovati osjetljivost. Dugi niz godina Jahowiczeva djela bila su ogledni primjer didaktične pjesme s poukom, a njena glavna zadaća je bila obrazovanje djece. "Velika većina pjesama za djecu pisanih u tom razdoblju nema velikih umjetničkih ambicija, nego se prvenstveno koncentrira na svoju didaktičku poruku."

(www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/; prema Baluch, 1994)

Gotovo istovremeno s pjesmama pisanim u moralizatorsko-didaktičnom duhu, javlja se i pravac pjesama vezanih uz romantizam, narodno stvaralaštvo i folklor. Predstavnikom te struje pjesništva se smatra Teofil Lenartowicz čije su pjesme tiskane pedesetih godina 19. stoljeća na stranicama *Szkołki dla dzieci* i zbornika *Piosenki wiejskie dla ochronek z przygrywką*. Prva osoba, koja se zauzimala za pravo djeteta na liriku, naglašavajući prije svega ideju "umjetnost radi umjetnosti" i potkrepljujući da sama didaktika nije u stanju crpsti i zadovoljiti emocije, doživljava i ganuća djeteta, bila je Maria Konopnicka. Nitko prije nje prema poeziji za djecu nije pristupao na takav način. Debi Marije Konopnicke neki stručnjaci smatraju i novim velikim početkom poljske poezije za djecu.

(www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/)

Pjesnikinja Janina Porazińska svojim bogatim stvaralaštvom nastavila je djelovanje narodne struje u poljskoj poeziji za djecu. Kod Porazińske lirski subjekt gradi jasnu granicu između svijeta odraslih i svijeta djece. Kreiranju dječjega svemira, koji je izravno otvoren "bajkama" i "čudesima" – u seoskoj sobici, ali i u gradskom sobi, prihvatila se također Ewa Szemberg-Zarembina. Njena poezija je osjećajna, pokazuje svijet, oduševljava koloritom uhvaćenih slika, uzbuđuje i uveseljava. Osim već spomenutih pjesnikinja čije stvaralaštvo pronalazi motive i inspiraciju u folkloru, vrijedno je k toj pjesničkoj struji također pridodati i poeziju Józefa Czechowicza. Bio je urednik dva najpopularnija časopisa za djecu: *Płomyka* i *Płomyczka*. Svijet njegove poezije je seosko-gradski, a glavne psihološke odlike su ugodnost i nježnost. Drugi pjesnički smjer koji se javlja u tom razdoblju, a nastavlja se kroz stvaralaštvo mnogih suvremenih autora, je poezija šale odnosno šaljiva poezija, "svijet naopako", koja ima formu pjesničke igre, žongliranja šalom i apsurdom, u

kojoj se pjesnici igraju riječima i zvukovima. Glavni predstavnici toga smjera su Julian Tuwim i Jan Brzechwa, a sam smjer se ponekad naziva i "Nowa szkoła poetycka". Sljedbenici i nasljednici tog pjesničkog smjera su znameniti pjesnici: Wanda Chotomska, Ludwik Jerzy Kern – autor popularnih djela za djecu koji se odlikuju posebnom zvučnošću, humorom i lirizmom te Tadeusz Śliwiak, autor sveska poezije *Bajkoteka*.

(www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/)

Nakon II. svjetskog rata, književna tematika s jedne strane ističe sjećanje na ratna događanja, a s druge strane pak suprotstavlja želju opskrbljivanja djece zabavom, povratka izgubljenog djetinjstva. Uskoro ipak dolazi do ukidanja izdavačkih poduzeća ili njihove nacionalizacije. Pedesete godine dvadesetog stoljeća u dječjoj književnosti bile su otežane socijalističkim utilitarizmom, propagandnim tvorevinama koje su se javljale u ogromnim količinama, nametanjem dječjoj literaturi stege socrealizma. Uz autore koji se bave agitacijskim pisanjem, može se pronaći i one koji pomoću univerzalnijih tema (npr. "bijeg u prirodu") krijumčare sadržaj veće umjetničke vrijednosti. Jedan od zanimljivijih autora toga razdoblja je bio Czesław Janczarski, čije teme osciliraju unutar stvari najbližih djetetu – njegovog svakodnevnog života i događaja u kući i vrtiću. Czesław Janczarski piše za najmlađe jednostavne i ritmične stihove, bliže pjesničkoj tradiciji Konopnicke nego versifikacijski bogatom stvaralaštvu dvadesetog stoljeća. Nakon "odwilża", odnosno krajem pedesetih godina, slijedi djelomičan povratak k ravnoteži, a u svakom slučaju veće uvažavanje interesa i potreba malog čitatelja. U poeziji šezdesetih godina, jedan od vodećih motiva je bilo djetetovo stvaralaštvo: ručni rad, crtanje, oblikovanje plastelina a i njegova mašta. Slično kao proteklih godina vraća se i motiv obitelji. U ovom periodu posvećuje se više mjestu emocionalnoj vezi u obitelji, a samo dijete se promatra u situacijama igre, maštanja i spontanosti djelatnosti. Promijenio se odnos autora prema glavnom junaku, koji nije više izložen kritičkom mišljenju, a njegovo ponašanje pokazao je kroz dječji kut viđenja. (www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/)

Sljedeći smjer u povijesti poezije pisane za djecu moglo bi se nazvati "jezičnim eksperimentom", u kojem je najvažnija igra riječima, jezične inovacije, a stihovi su puni "riječikovčega" u kojima su pohranjena mnoga značenja. Vrijedno je spomenuti Juliana Przyboša, pjesnika Krakovske avangarde, koji je izdao zajedno s kćeri Utom svezak pjesama *Wiersze i obrazki*, koja sadrži vrlo zanimljive pjesničke konstrukcije. To je dijalog dvaju lirskih subjekata –

odraslog i djeteta. U djelu Telefon dvogodišnje Ute, svakodnevna, obična situacija – telefonski razgovor – postaje fantastičan, bajkoviti svijet, u kojem je sve moguće. Telefonska žica slušalice mijenja se u konac, stabljiku, list, granu, a oko i uho - osjetilni organi važni za čovjeka, posebno djeteta – putuju u zemlju čarolija. U tu pjesničku struju spada i stvaralaštvo pjesnikinja Joanne Kulmowe i Małgorzate Strzałkowske. Poeziju Joanne Kulmowe krase povezivanje dubokog lirizma s osjećajem humora, a to se može posebno uočiti u zbirci stihova *Krześlaki z rozwianą grzywą*. Autorica rado eksperimentira s riječima, npr. skrivanje izraza u riječi, ili stihovi koji započinju na jedno slovo, poziva se na dječji svijet mašte i doživljaja. Pridržavajući se vlastitog, karakterističnog stila, daje stihovima oblik refleksivne i lirične zamišljenosti nad svijetom. (www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/)

Małgorzata Strzałkowska, koja je debitirala godine 1987., autorica je mnogih knjiga, između kojih je vrijedno obratiti pažnju na *Wierszyki łamiące języki*, *Hocki-klocki dla każdego – i malego*, *i dużego*, *Rym cym cym, rym cym cym, gdzieś mi z głowy uciekł rym*, *Wiersze, że aż strach!* oraz *Wierszyki łamiące języki*. Već sami naslovi knjiga upućuju na stil stihova – punih vrcakavih rima koji traže lingvističko majstorstvo, lakoću i šalu. Pjesnikinja se igra riječima i u tu zabavu uvlači i čitatelja. Pjesme Kulmowe predstavljaju također i smjer religijske poezije, kojoj prije svega pripada poezija svećenika Jana Twardowskog. Svaku sljedeću godinu karakterizira sve bujniji procvat poezije za djecu. Broj autora, slično kao i ranijih godina, ogroman je. Javljaju se nove generacije pjesnika. Suvremeni dječji pjesnici ne primjenjuju blaže kriterije, ne stavljaju maske, nego jezikom razumljivim za malog čitatelja izražavaju vlastite, individualne doživljaje, vlastito viđenje i razumijevanje poezije. Prema djetetu kao čitatelju se odnose ozbiljno i s poštovanjem, na takav način pripremaju zrele i svjesne čitatelje poezije za odrasle. Bitno je spomenuti i smjer koji se vrlo zanimljivo razvija, a riječ je o poeziji mašte. Pjesme koje potječu iz te poezije imaju zadatak oživiti maštu djeteta, u svijetu koji daje sve "na tanjuru", koji ostavlja tako malo mjesta fantaziji. Značajne suvremene pjesnikinje: Dorota Gellner, Zofia Beszczyńska, Danuta Wawiłow i Joanna Papuzińska, odvođe svoje mlade čitatelje u začarani svijet, daju im stihove pune magije i bajkovitih likova, pripitomljavaju dječje bojazni, tretiraju čitatelja i njegove potrebe jako ozbiljno.

Zaključujući ovaj pregled razvoja poljske poezije za djecu, moglo bi se reći da je povijest na neki način zaokružila taj razvoj, vraćajući se ka svom početku. Naime, prvi tekstovi poezije za djecu vezali su se na narodnu poeziju uspavanki, pripovijesti, poslovice, zagonetki i aforizama, koje su se koristile metaforom, elipsom, semantičko-lingvističkim eksperimentima, bajkovitošću, ritmom, dakle svime tim što se danas smatra u poeziji za djecu neophodnim, pogoduje djetetovom

razvoju i psihi, koje ujedno odgaja i zabavlja. U suvremenoj poeziji za djecu posebnu pažnju se poklanja spoznaji o tome da je za malog čitatelja poezija njegova čitateljska inicijacija, koja bi trebala u sebi sadržavati cjelokupno bogatstvo poetskog stvaralaštva, a ne samo odnos sa suvremenom poezijom.

(www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/)

4. MARIA KONOPNICKA

4.1. BIOGRAFIJA

Maria Stanisława Konopnicka rođena je 23. svibnja 1842. godine u mjestu Suwałki. Bila je poljska pjesnikinja, spisateljica, prevoditeljica, novinarka, književna kritičarka, autorica za djecu i mlade, borkinja za ženska prava i poljsku nezavisnost. Pisala je pod raznim pseudonimima kao što su: M.K., K., Ko-mar, Jan Sawa, Marko, Jan Waręż, Humanus, Ursus, Mruczysław Pazurek, a njeno književno stvaralaštvo povezano je s razdobljem pozitivizma u poljskoj književnosti. Djetinjstvo je provela kod oca, Józefa Wasilowskoga, osiromašenog plemića i odvjetnika. Obiteljski dom odisao je atmosferom i tradicijom narodno-oslobodilačkih borbi: brat spisateljice sudjelovao je u revolucionarnim borbama 1848. godine. Koristeći se očevom kućnom knjižnicom, buduća pjesnikinja upoznala je poljsku narodnu i domoljubnu književnost. Već tada raslo je njeno oduševljenje revolucionarnom poezijom velikih pjesnika romantizma. Kada je imala sedam godina, 1849. godine njena obitelj se preselila u Kalisz, a nakon smrti majke 1854. godine, godinu dana se obrazovala u samostanskom internatu u Varšavi. Tamo se sprijateljila s Elizom Pawłowskom, koja će kasnije biti poznata kao Eliza Orzeszkowa, slavna poljska književnica. Kada je imala dvadeset godina, 1862. godine, udala se za vlastelina Jarosława Konopnickog, te do izbijanja siječanjskog ustanka živjela je na muževljevom posjedu u Bronowu. Ustanak je aktivno podupirala i sudjelovala u njemu kao i njen brat, koji je izgubio život boreći se. (Walicka, 1952:3)

Godine 1863. obitelj Konopnicki bojeći se represija carske vlade, emigrira i gotovo dvije godine boravi u Njemačkoj. Nakon amnestije 1865. godine vraćaju se natrag u zemlju. Opća gospodarska kriza, koju proživljava plemstvo poslije agrarne reforme 1864. godine, prisiljava Konopnicke na prodaju posjeda u Bronowu te se 1872. godine sele u Gusin. Tijekom godina života u Gusinu, buduća pjesnikinja bavi se isključivo kućom i djecom. Ne osjeća se dobro u toj atmosferi,

u svom tadašnjem okruženju, među ljudima koji žive u plemićkoj prošlosti. Svaki slobodan trenutak od kućanskih poslova posvećuje književnosti, marljivo proučavajući poljska i strana djela koja pronalazi u knjižnici naslijeđenoj od muževljeve rodbine. Konopnicka se u tim godinama ne zanima samo za književnost. Naime odlazeći na selo, upoznaje život seljaka u uvjetima u kojima su se našli nakon agrarne reforme. Taj susret sa seoskom realnošću sedamdesetih godina, omogućio je autorici spoznaju siromaštva naroda, oblikovalo je njenu društvenu savjest koja joj do kraja života nije dopuštala da ne piše u obranu oštećenih društvenih slojeva. (Walicka, 1952:3)

Godine 1877. Konopnicka napušta supruga zbog nepomirljivih različitosti u svjetonazorima i seli se sa svojih šestoro djece u Varšavu. Tu ozbiljno započinje sa svojom spisateljskom djelatnošću (prve male književne uratke već je ranije objavljivala u *Kaliskaninu* i *Tygodniku Ilustrowanym*). Debitirala je već 1870. godine pjesmom *W zimowy poranek*, a popularnost je počela stjecati 1876. godine pjesmom *W górach*, koju je u svojoj recenziji nahvalio poljski pisac Henryk Sienkiewicz, budući dobitnik Nobelove nagrade za književnost. Upravo zahvaljujući njegovoj pozitivnoj ocjeni njenog stvaralaštva i talenta, ohrabrila se i donijela odluku o razdvajanju od supruga i posvećenja svojoj književnoj karijeri koju on nije odobravao. Godine 1879. objavljuje svezak pjesama pod imenom *Obrazki*, a 1881. godine prvi svezak pjesama pod imenom *Poezja*, te 1883. godine drugi svezak pjesama *Poezja* te godine 1886. treći svezak pod istim imenom. (Walicka, 1952:4)

Od 1884. do 1886. godine bila je urednica časopisa za žene *Świt*, pokušavajući radikalizirati njegov program, no izazvala je protivljenje konzervativne struje i cenzure, pa je ubrzo morala napustiti mjesto urednice. Surađivala je s tjednikom za žene *Bluszcz*. Godine 1888., 1890., 1893., 1897. i 1898. Maria Konopnicka objavljuje novele. Zbirka novela iz 1897. godine, jednostavno nazvana *Nowele* te zbirka novela pod naslovom *Ludzie i rzeczy* iz 1898. godine, smatraju se umjetničkim vrhom u njenom proznom stvaralaštvu. U početku je crpila inspiraciju iz spoznaja i iskustava Prusa i Orzeszkowe, a zatim je razvila vlastitu ideju i iskustvo povezano s kratkim književnim djelima. Poznatu novelu *Dym* objavila je 1893. godine. Bavila se također i književnom kritikom od godine 1881. Počela je pišući za časopise *Kłosy*, *Świt*, *Gazeta Polska*, *Kurjer Warszawski*, a kasnije i za mnoge druge. Do 1890. godine prevladavale su recenzije tekstova tadašnjih suvremenih poljskih autora, kako onih koji žive unutar zemlje, tako i onih u emigraciji. (Walicka, 1952:8)

Od 1884. godine bavi se pisanjem poezije i proze za djecu, njen način pisanja koji je eliminirao dosadan i nasrtljiv didaktizam, bio je novitetom u toj vrsti književnosti. Njeno najpoznatije djelo za djecu *O krasnoludkach i sierotce Marysi*, objavljeno je 1896. godine. U

djelima kao što su *O Janku Wędrowniczku* (1893.), *O krasnoludkach i sierotce Marysi* (1896.) i *Na jagody* (1903.) povezivala je autentičnost s fantazijom, tonove šale s ozbiljnošću. Već kao poznata književnica Konopnicka se vratila uspomenama na djetinjstvo provedeno u Suwałkama. Tom periodu svog života posvetila je dva djela: *Z cmentarzy* i *Aniusia*. Oko 1890. godine javlja se novi tematski krug u poetskom stvaralaštvu Konopnicke vezan uz europsko kulturno stvaralaštvo i novi način navezivanja na tradiciju. Godine 1908. u mjesečniku *Przodownica*, Konopnicka je objavila pjesmu pod naslovom *Rota*, koja je bila vrhunac njene publicističke kampanje otpora protiv germanizacije u djelu zemlje pod pruskom vlašću. Dvije godine kasnije Feliks Nowowiejski ju je uglazbio te je ona postala neslužbena himna Poljske, pogotovo na teritoriju pod pruskom vlašću. (https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka)

Jedno od njenih najpoznatijih djela je epska poema *Pan Balcer w Brazylii* o poljskim emigrantima u Brazilu, objavljena 1910. godine. Književna djela Konopnicke sadrže protest protiv društvene nepravde, pogotovo prema nepravdi koja se nanosi seljacima, radnicima i poljskim Židovima. Njena djela karakterizira domoljublje, lirizam i sentimentalizam. Bitno je istaknuti da je nakon smrti oca 1878. počela aktivno sudjelovati u konspirativnim i javnim društvenim akcijama. Godine 1882. putuje po Austriji, a 1883. po Italiji, razdoblje od 1890. do 1903. godine provela je putujući Europom i živeći u inozemstvu. Konopnicku toga perioda prate i glasine o brojnim ljubavnicima i vanbračnim aferama. Godine 1903. na 25. godišnjicu književnog rada, kao dar od poljskog naroda za svoje stvaralaštvo i postignuća, dobila je kuriju u Żarnowcu na korištenje. (https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka)

Godine 1889. upoznala je Mariju Dulębianku, slikaricu s kojom je razvila veliko prijateljstvo i s kojom je živjela na svom posjedu u Żarnowcu, a gdje je ona imala i svoj vlastiti atelje. Zajedno su putovale po Austriji, Francuskoj, Njemačkoj, Italiji i Švicarskoj čija je klima pogodovala zdravlju Konopnicke. Surađivala je s izdavačima, novinskim agencijama i društvenim organizacijama iz sva tri poljska dijela pod različitom stranom vlašću. Sudjelovala je i u međunarodnom protestu protiv šikaniranja poljske djece u Wrześni 1901. - 1902. godine. Sudjelovala je i u borbi za prava žena, akciji osude represije pruske vlade, pomoći akcijama povezanim s političkim i kriminalnim osuđenima.

Maria Konopnicka umrla je od upale pluća 8. listopada 1910. godine u lječilištu "*Kiselki*" u Lavovu. Sahranjena je 11. listopada 1910. na groblju Łyczakowskim u Lavovu, u Panteonu velikih Lavovljana. Pogreb, koji je organizirala Maria Dulębianka, pretvorio se u veliku domoljubnu manifestaciju, u kojoj je sudjelovalo gotovo 50 000 osoba. Nadgrobnu bistu izradila je Luna Drexlerówna, a na spomenik je uklesan dio pjesme Konopnicke *Na groblju*. Bista uništena u

II. svjetskom ratu, ponovno je postavljena u poratnim godinama.

(https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka)

Stanovništvo Suwałki, rodnog mjesta pjesnikinje, organiziralo je večer posvećen stvaralaštvu Konopnicke i počeli su prikupljati novac za spomen ploču, no carska vlada usprotivila se toj inicijativi. Tek na 25. godišnjicu smrti Konopnicke, 8. listopada 1935. na zidu kuće u kojoj se rodila pjesnikinja, postavljena je spomen ploča u njenu čast. 23. kolovoza 1973. otvoren je Muzej Marije Konopnicke u Suwałki u stanu u kojem je pjesnikinja rođena i u kojem je živjela do jeseni 1849. Godine 2010. pjesnikinji je podignut i spomenik u centru Suwałki. U veljači 1957. godine otvoren je Muzej Marije Konopnicke u Żarnowcu, a spomenici književnici u čast postavljeni su u Wrześni, Varšavi (1966.), Kaliszu (1969.), Bydgoszczy i Gdanjsku (1977.). Odlukom Međunarodne Astronomske Unije u čast književnici jedan od kratera na Veneri nazvan je Konopnicka. (https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka)

4.2. STVARALAŠTVO:

Zbirke novela:

- *Cztery nowele* (1888.)
- *Moi znajomi* (1890.)
- *Na drodze* (1893.)- sadrži između ostalih i novele *Dym*, *Mendel Gdański*, *Nasza szkapca*
- *Nowele* (1897.)
- *Ludzie i rzeczy* (1898.) - sadrži između ostalih i novelu *Milosierdzie gminy*
- *Na normandzkim brzegu* (1904.)

Za djecu:

- *Śpiewnik dla dzieci*
- *O Janku Wędrowniczku* (1893.)
- *O krasnoludkach i sierotce Marysi* (1896.)
- *Na jagody* (1903.)
- *Szkolne przygody Pimpusia Sadelko* (1905.)
- *Co słonko widziało*

- *Psalterz dziecka*
- *Stefek Burczymucha*
- *Dym*
- *Nasza szkapa*

Zbirke pjesama:

- *Poezje, četiri serije (1881.,1883.,1886.,1896.)*
- *Z mojej Biblii (1896.)*
- *Linie i dźwięki (1987.)*
- *Damnata (1900).*
- *Italia (1901.)*
- *Drobiazgi z podróźnej teki (1903.)*
- *Śpiewnik historyczny 1767-1863 (1904.)*
- *Ludziom i chwilom (1905.)*
- *Nowe pieśni (1905.)*
- *Głosy ciszy (1906.)*

Pjesme (izbor):

- *Zimowy poranek (1870.)*
- *Kaliszowi (1888. i 1907.)*
- *Memu miastu (1897.)*
- *Rota (1908.)*
- *Wolny najmita*
- *W poranek*
- *Tęsknota*
- *Noc*
- *Kubek*
- *Jaś nie doczekał*

- *Pieśń o domu*

Poeme:

- *Przez głębinę* (1907.)
- *Pan Balcer w Brazylii* (1910.)
- *Imagina* (1913.)

Prijevodi (izbor):

- Gerhard Hauptmann *Hanusia*
- Heinrich Heine *Atta Troll. Sen nocy letniej 1841-1842*
- Paul Heyse *Dziecię wieszczek*
- Jaroslav Vrchlický *Spartakus*
- Edmondo De Amicis *Serce*
- Gabriele D'Annunzio *Córka Joria. Tragedia pasterska*
- Edmond Rostand *Cyrano de Bergerac* (u suradnji sa Włodzimierzom Zagórskim)

(<http://culture.pl/pl/tworca/maria-konopnicka>)

4.3. POEZIJA ZA DJECU

Maria Konopnicka bila je prva osoba koja se zauzimala za pravo djeteta na liriku, naglašavajući prije svega ideju "umjetnost radi umjetnosti" i potkrepljujući da sam didaktizam nije u stanju crpsti i zadovoljiti emocije, doživljaje i ganuća djeteta. Nitko prije nje prema poeziji za djecu nije pristupao na takav način. Debi Marije Konopnicke neki neki stručnjaci smatraju velikim očetkom poljske poezije za djecu. Slično kao Ryszard Waksimund, Alicja Baluch također skreće pažnju na umjetnički credo autorice, na temelju kojega je i napisala sljedeće riječi Piotru Stachewiczu, ilustratoru svoje knjige: "Nisam došla niti podučavati djecu, niti ih zabavljati. Došla sam pjevati s njima."

(www.pedagogika64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_opr._mgr_urszula_zareba/; prema Kuliczowska, 1975)

Tim riječima Konopnicka je izrazila svijest o potrebi za umjetnošću u pjesmama za djecu, potrebe poezije same po sebi, koja će bez ikakvih didaktičkih ciljeva buditi u duši djeteta određena

raspoloženja. Konopnicka je stavljala naglasak, kako piše J. Ciešlikowski, na "estetsku osjetljivost djeteta, njegovu prirodnu sposobnost za uočavanje i osjećanje lijepih slika i zvukova kao izraza oduševljenja ljepotama gradske okoline ili promatranjem svakodnevnih obaveza seoske djece. Zahvaljujući tome postala je kodifikatorom novog modela poezije, adresirane mladom čitatelju – lirike za djecu, koja obuhvaća jednako pejzažne pjesme, kalendarske, kao i pastirske, pjesme o siročadi, a čak i zabavne pjesme za igru – sve neovisno o sadržaju uglazbljene prema uzoru narodne pjesme."

(www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_opr_mgr_urszula_zareba/; prema Ciešlikowski, 1984)

Kako piše Żurkowski, upravo su Jachowicz i Konopnicka stvorili osnovu, bazu za poljsku poeziju za djecu. Iako je svatko od njih, iz različitih razloga, učinio dijete književnim junakom i adresiranim čitateljem. Jachowicz svijet djeteta uzima u obzir toliko koliko je to potrebno za izlaganje pouke. Drugačije je činila Konopnicka, koja umjetničkim sredstvima isporučuje emocionalni sadržaj i simpatije prema djetetu. Jerzy Ciešlikowski analizirajući osnovicu kontakta između autora i čitatelj poezije za djecu, piše da je Konopnicka ostvarila stvarno skraćivanje distance, za čim slijedi postupanje prema čitatelju ne kao odijeljenom predmetu, nego kao prema partneru u suživotu. Konopnicka je izvukla dječju komičnost, uvela u velikoj mjeri narodne i domoljubne elemente, inicirala smjer poezije koji potječe iz folkloru. (www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_opr_mgr_urszula_zareba/)

Maria Konopnicka napisala je lijepe pjesme za djecu u kojima im otkriva svijet seoske prirode, šume u kojima žive divlje životinje. Djeca na poticaj njenih pjesama susreću rodu, lastavice, žabe, zečeve, upoznaju ljepotu četiri godišnja doba ili ljepotu prirode što ih okružuje. Pjesme Marije Konopnicke pamti se za čitav život, a kada na svijet dolaze i vlastita djeca, čita im se njeno stvaralaštvo s radošću. Budući da je pisala svoje stihove na prijelazu 19. i 20. stoljeća, ponekad se mogu pronaći i riječi koje su danas izašle iz uporabe. Tijekom slušanja djeca često znaju postavljati pitanja o značenju nepoznatih im riječi. No unatoč tome pjesme Marije Konopnicke ne gube na aktualnosti te ih jednako vole kako djeca tako i roditelji. (<http://wierszykidladzieci.pl/wierszykikonopnickiej.php>)

4.4. PJESME:

ZŁA ZIMA

Hu! hu! Ha!

Nasza zima zła!

Szczypie w nosy, szczypie w uszy,

Mroźnym śniegiem w oczy pruszy,

Wichrem w polu gna!

Hu! hu! Ha!

Nasza zima zła!

Płachta na niej długa, biała.

W ręku gałąź oszroniała,

A na plecach drwa...

Nasza zima zła!

Hu! hu! Ha!

Nasza zima zła!

A my jej się nie boimy,

Dalej śnieżkiem w plecy zimy,

Niech pamiątkę ma.

Nasza zima zła!

Pjesma je posvećena zimi, godišnjem dobu koji plaši sve "smrzavce", sve zimogrozne osobe svojom studeni i niskim temperaturama. U Poljskoj zima može biti izrazito hladna, a temperature mogu dosegnuti, odnosno mogu pasti na – 30 stupnjeva C, a u nizinskim predjelima snježni pokrivač može prerasti čak i dva metra visine. Opis zime, koja svojom snagom djeluje naspram čovjeka zastrašujuće, pjesnička je slika koju donosi Maria Konopnicka. Sve tri strofe pjesme počinju istim stihom, onomatopejom koja vjerno oponaša puhanje u promrzle ruke kako bi se zagrijale. Na kraju sve tri strofe ponavlja se rečenica "Nasza zima zła!" Ona bi mogla predstavljati jadanje lirskog subjekta na zimske uvjete: peckanje u nosu od hladnoće, štipkanje u ušima od

hladnoće, smrznuti snijeg s kojim se ne može igrati, ne može ga se oblikovati, koji pršti, sitno pada u oči, jak hladan vjetar, koji puše zimi, kao da sve ledi oko sebe i probija kroz kosti. U drugoj strofi predstavljena je personificirana zima. Obučena je u dugu bijelu tkaninu, u ruci drži smrznutu granu prekrivenu injem, a na leđima nosi drva. Tim prikazom pjesnikinja aludira na pejzaž i slike koje zima nosi sa sobom kao godišnje doba. Ona zemlju zasipa snijegom čiji izgled tada podsjeća na bijelu plahtu, smrzava grane drveća, a ljudi nose drvo za ogrjev, pale vatru, griju se. Bez obzira na ozbiljnost situacije i strah pred zimom, lirski subjekt, koji govori u množini, iskazuje svoje mišljenje za čitavu grupu ljudi, hvali se tim da mi – ljudi, ne bojimo se zime. Bacamo snježne grude u leđa zimi, kako bi imala uspomenu, suvenir. Sasvim sigurno, pjesnikinja govori ovdje o igri na snijegu, najdraži zimski "posao" sve djece. Djeca neopisivo vole sve zimske radosti odnosno zimske igre: sanjkanje, spuštanje s brijega, klizanje, skijanje, ali najviše od svega pravljenje snjegovića i pravljenje snježnih gruda i grudanje s prijateljima. Pjesma je napisana u tri strofe silabičkim stihom. U svakoj strofi je pet stihova, a stihovi su građeni od 8, 8, 8, 5, 5, silaba. Rima je s obzirom na raspored obgrljena i parna, može se prikazati kao abbaa, a po broju slogova sastoji se od jednosložne (muške) i dvosložne (ženske). Jednosložne rime: gna-zła, ma-zła; dvosložne rime: uszy-prószy, biała-oszroniała, boimy-zimy. Pjesma je i uglazbljena, te se notni zapis melodije uz tekst pjesme može pronaći u "Pjesmarici za djecu" ("Śpiewnik dla dzieci") Marije Konopnicke. Osim što pjesma zabavlja djecu svojom melodijoznošću, prenosi im poruku da zima iako zastrašujuća na prvi pogled, zapravo donosi promjenu u kojoj treba uživati. Razvija u njima stav da se ničega što ih čeka u životu ne treba paralizirajuće bojati, nego upravo suprotno. Nakon što odagnaju početnu zabrinutost, trebaju se suočiti s tim što im djeluje zastrašujuće, metaforički govoreći "napasti izvor straha ili problem" baš kao što pjesnikinja poziva djecu pri kraju pjesme da strašnu zimu s grudom snijega gađaju u leđa.

TECZA

— A kto ciebie, śliczna tęczo,

Siedmiobarwny pasie,

Wymalował na tej chmurce

Jakby na atłasie?

—Słoneczko mnie malowało

Po deszczu, po burzy;
Pożyczyło sobie farby
Od tej polnej róży.

Pożyczyło sobie farby
Od kwiatów z ogroda;
Malowało tęczę na znak,
Że będzie pogoda!

Pjesma je napisana u obliku dijaloga između duge i lirskog subjekta. Prva strofa počinje pitanjem upućenim dugi o tome tko ju je naslikao na nebu. Druga strofa je odgovor duge na pitanje o njenom postanku, ona izjavljuje da ju je naslikalo sunce poslije kiše i oluje, a boje je posudilo od ruže. U trećoj strofi proširuje svoj odgovor i kaže da je sunce posudilo boje cvijeća iz vrta i da je razlog njenog nastanka najava lijepog vremena koje dolazi. Pjesma je napisana u tri strofe, od kojih se svaka sastoji od četiri stiha. Pjesnikinja se koristi figurom personifikacije, daje ljudske osobine, sposobnost govora prirodnoj pojavi kao što je duga. Čitajući ovu pjesmu djeca razvijaju osjećaj za uočavanje prirodnih ljepota i uživanje u njima. Pjesma im donosi spoznaju da se duga javlja na nebu nakon lošeg, kišovitog vremena te da je vjesnik promjene na bolje. Na taj način priprema ih na razumijevanje duge u njenom simboličnom značenju u nekim zrelijim nadolazećim godinama.

STEFEK BURCZYMUCHA

O większego trudno zucha,
Jak był Stefek Burczymucha...
— Ja nikogo się nie boję!
Choćby niedźwiedz... to dostoję!
Wilki?...Ja ich całą zgraję
Pozabijam i pokraję!
Te hieny, te lamparty
To są dla mnie czyste żarty!

A pantery i tygrysy
Na sztyk wezmę u swej spisy!
Lew!... Cóż lew jest?! - kociak duży!
Naczytałem się podróży,
I znam tego jegomości,
Co zły tylko kiedy pości.
Szakał, wilk?... Straszna nowina!
To jest tylko większa psina!...
(Brysia mijam zaś zdaleka,
Bo nie lubię, gdy kto szczeka!)
Komu zechcę, to dam radę!
Zaraz na ocean jadę,
I nie będę Stefkiem chyba,
Ja nie chwycę wieloryba! —

I tak przez dzień boży cały
Zuch nasz trąbi swe pochwały.

Aż raz usnął gdzieś na sianie...
Wtem się budzi niespodzianie,
Patrzy, a tu jakieś zwierzę
Do śniadania mu się bierze.
Jak nie zerwie się na nogi,
Jak nie wrzaśnie z wielkiej trwogi —
Pędzi, jakby chart ze smyczy
— Tygrys, Tato! Tygrys!... krzyczy.

—Tygrys?... Ojciec się zapyta.

— Ach, lew może!... miał kopyta

Straszne! Trzy czy cztery nogi,

Paszszę taką! Przytem rogi...

Gdzież to było?

.. Tam na sianie.

Właśnie porwał mi śniadanie...

Idzie ojciec, służba cała,

Patrzą, a tu myszka mała,

Polna myszka siedzi sobie,

I ząbkami serek skrobie!...

Glavni junak pjesme je dječak znakovitog imena Stefek Burczymucha, odnosno Stefek Gundalo, Zanovijetalo, Mrgud. Sasvim sigurno da dječak nije slučajno dobio upravo to ime, nego je ono očito opisno, govori nešto o njegovoj osobnosti, o crtama, osobinama njegovog karaktera. Stefek je dječak koji uvijek nešto prigovara, dosađuje, često cmizdri, jadikuje bez pravog razloga. No, iz sadržaja pjesme se vidi da bi Stefek mogao imati i ime Hvalisavac ili poljski Chwalipięta. On sam govori da je jako hrabar i da se nikoga ne boji, čak ni medvjeda. Bio bi u stanju boriti se s cijelim čoporom vukova, hijena i leoparda. Upustio bi se u borbu i sa panterama i tigrovima. Lav je za njega običan mačić. Stih koji glasi "Na sztyk wezmę u swej spisy!" ponekad nije jasan niti Poljacima, iako se iz konteksta može naslutiti njegovo značenje. "Spisa je vrsta koplja na koju je postavljen metalni bodež, a Konopnicka ga naziva sztyk. U poljskim rječnicima i enciklopedijama sztyk je bagnet, na hrvatkom bajuneta." (<http://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/sztyk;4406.html>) Dakle, sve bi te životinje Stefek nabio na svoju bajunetu. Nesumnjivo, dječak ima dugi štap i glumi viteza. Kada bi morao, sve bi ih pobio kako mu ne bi naudile. U zagradi se može pročitati naputak o Bryśu, o stvarnom psu, kojega Stefek izdaleka izbjegava. Ne, on ga se ne boji, iako možda netko bi u to posumnjao, naime, on samo ne voli lavež. "Komu zechcę, to dam radę!" - ta rečenica rezimira prethodno hvalisanje dječaka, ali ga s njom ne završava. Može se pročitati i sljedeća samohvala, a tiče se jamstva da kada junak pjesme pođe na more, sasvim sigurno će uloviti kita. Lirski subjekt je

promatrač i komentator, a također i svjedok dječakova ponašanja. On donosi informaciju da je pretjerano hvalisanje omiljena djelatnost mališana. Svi bi čitatelji povjerovali Stefekovim riječima o vlastitoj hrabrosti kada lirski subjekt ne bi spomenuo još jedan događaj. Naime, jednog dana dječak je zaspao negdje u sijenu, a kada se probudio, jako se uplašio do te mjere da je napravio buku i galamu te brzo otrčao k tati. Govorio je o tome da je vidio tigra ili lava i ta divlja životinja pojela mu je doručak. Stefekove riječi je otac ozbiljno shvatio i otišao je s poslugom vidjeti to čudovište. Međutim, pokazalo se da je u sijenu mali poljski miš. Sjedeći, jeo je žuti sir iz Stefekovog sendviča. Taj događaj, naravno, opovrgava ranije nahvaljenu hrabrost malog Stefeka. Pjesnikinja je pisala stihove od 8 slogova (silaba), osmerce, s dvosložnom (ženskom) rimom. Iz Stefekovog primjera djeca mogu zapaziti koliko je nepoželjna osobina hvalisavost te kako lako se hvalisavac sam može otkriti i postići suprotan efekt. Umjesto divljenja drugih ljudi, izaziva podsmijeh i sažaljenje. Također na primjeru Stefeka mogu naučiti da ne vjeruju olako riječima drugih ljudi, pogotovo ako one zvuče pretjerano i izazivaju sumnju.

5. JAN BRZECHWA

5.1. BIOGRAFIJA

Jan Brzechwa rodio se 15. kolovoza 1898. godine u Żmerynki na Podolu. Bio je poljski pjesnik, autor knjiga za djecu, satiričar, prevoditelj s ruskog jezika. Bio je židovskog porijekla, a pravo ime mu je glasillo Jan Wiktor Lesman. Poznati poljski pjesnik Bolesław Leśmian mu je bio bratić po ocu te mu je on i nadjenulo ime Brzechwa kada je saznao da njegov, dvadeset godina mlađi, bratić također piše pjesme. Budući da bi moglo doći do zabune kada bi bila dva pjesnika istog prezimena (tada je još Bolesław koristio prvobitni oblik obiteljskog prezimena Lesman) predložio mu je pseudonim Brzechwa, što označava "pernati dio strijele", a Jan ga je nakon početnog nagovaranja i prihvatio. (Urbanek, 2013:26)

Otac Aleksander Lesman po zanimanju je bio inženjer željezničkog prometa, sin Bernarda Lesmana varšavskog prodavača knjiga i izdavača. Jan Brzechwa je djetinjstvo i mladost proveo na istoku Poljske u nekadašnjim granicama tkz. Kresy Wschodnie, gdje je njegov otac dobio posao, a kasnije se cijela obitelj selila s obzirom na premještaje koje je njegov otac dobivao. U Chyrowu je završio gimnaziju imena Zakład Naukowo-Wychowawczy Ojców Jezuitów, a zatim je u Sankt Peterburgu upisao studij na Tehnološkom institutu kojega ubrzo napušta. U Kazanu je upisao studij

medicine, ali se uskoro prebacuje na polonistiku. Na kazanjskom sveučilištu bio je tajnik uredništva studentskog časopisa *Przyszłość* u kojem su objavljene i njegove pjesme i feljtoni. (Urbanek, 2013:29)

Napušta Kazan i studij te dolazi u Varšavu u svibnju 1918. gdje upisuje studij prava, no više je bio zauzet događajima u gradu, nego učenjem. U listopadu je pristupio Akademskoj legiji, koja je kasnije preimenovana u 36. Pułk Piechoty te je kao dragovoljac sudjelovao u poljsko-boljševičkom ratu u godinama 1919.-1920., za što je dobio odlikovanje. Nakon završetka studija, bavio se odvjetničkim poslom, a specijalizacija mu je bila zaštita autorskih prava. Od 1924.-1939. bio je pravnim savjetnikom Društva autora i scenskih skladatelja. Nakon II. svjetskog rata vratio se zanimanju pravnik, bio je između ostalog pravnim savjetnikom izdavačke udruge *Czytelnik*, a istovremeno je aktivno sudjelovao u PEN Clubu. Debitirao je još kao tinejdžer 1915. godine, kada je objavio svoje prve pjesme u petrogradskom *Sztandaru* te kijevskim *Kłóskami Ukrainskim*. Tada još svoju budućnost nije ozbiljno vezao uz književnu karijeru, nego je odlučio postati odvjetnikom. Nakon demobilizacije 1920. i početka studija prava, počeo je dodatno zarađivati kao pisac satiričkih tekstova i pjesama i skečeva. U tom periodu je surađivao s čuvenim kabareima kao što su: *Qui Pro Quo*, *Czarny Kot* i *Morskie Oko*. Pseudonimi pod kojima je pisao su *Szer-Szeń* i *Inspicjent Brzeszczot*. (Urbanek, 2013:331)

Godine 1924. završava studij prava i sljedeće godine 1925. objavljuje prvi svezak poezije *Oblicza zmyślone*. Godine 1926. ženi se u crkvi u Varšavi rođakom Marijom Sunderland, a 1928. godine dolazi na svijet njegovo jedino dijete, kći Krystyna, no njegov brak tada praktički više ne postoji. 1929. godine oženio se drugi put Karolinom Meyer, kćerkom bogatoga varšavskog poduzetnika. U razdoblju od 1935. do 1937. na sudu zastupa Zenona Przesmyckog (pseud. Miriam) u parnici protiv Tadeusza Piniema, izdavača i povjesničara književnosti, u vezi prava na ostavštinu Cypriana Norwida. (Urbanek, 2013:332)

Prvi svezak za djecu *Tańcowała igła z nitką* izdan je 1938. godine (u svesku se mogu pronaći pjesme popularne još i danas, kao: *Pomidor*, *Żuraw i czapla* te *Na straganie*). Godinu dana nakon izdanja prvog sveska s pjesmama za djecu, godine 1939. izdan je svezak *Kaczka Dziwaczka* (između ostalih pjesama, i pjesme *Znaki przestankowe* i *Sójka*), a obje knjige s pjesmama za djecu ilustrira Franciszka Themerson. Vrijeme tijekom II. svjetskog rata smatra se jednim od najvažnijih razdoblja književnog stvaranja, naime tada je napisao djela kao što su *Akademia pana Kleksa* i *Pan Drops i jego trupa*. Dvije knjige nastavka *Akademije*, *Podróże pana Kleksa* i *Tryumf pana Kleksa* napisao je 1961. i 1965. godine. Godine 1940. skriva se od Nijemaca na imanju Helene Oskierko-Haller u Mianocicama pokraj Krakova, tamo ga susreće i slavni Oskar Schindler. Iste godine u

Varšavi upoznaje Janinu Serocku, u koju se zaljubljuje. U razdoblju od 1942. do 1944. godine piše pjesme i bajke za djecu koje kupuju podzemni izdavači za "poslije rata". Godine 1944. za vrijeme varšavskog ustanka surađuje s novinama *Barykada Powiśla*, a nakon pada ustanka našao se u Piasecznu u logoru te se nakon oslobođenja zaputio u Lublin. S Janinom Serockom se oženio godine 1946. te iskorištava poratni metež u dokumentima, "pomlađuje se" i otad kao godinu rođenja uzima 1900. (Urbanek, 2013:333)

Zbirka satira *Palcem w bucie* koja sadrži i pjesmu *Odgovor – Marianu Hemaru*, izlazi godine 1947. te se sljedeće godine sa suprugom vraća u Varšavu. Zbirke pjesama u kojima ima najviše političkih tema su: *Pokój zwycięży* koji je napisao zajedno s Januszem Minkiewiczem i *Strofy o planie sześćioletnim* koje su objavljene godine 1951. Suradnju s kabareom *Stańczyk* započinje 1954. godine, no on prestaje postojati nakon prvog programa. Sljedeće godine, 1955. prevodi na poljski jezik roman Ilye Ehrenburga *Jużina*, a te iste godine prvi put nakon rata izlaze *Wiersze wybrane* koje sadrže i njegovu poeziju. U ožujku 1956. godine u *Życiu Warszawy* objavljuje članak *Ludzie łakną prawdy*. Godine 1958. izlazi autobiografski roman *Gdy owoc dojrzeła*. U tjedniku *Świat* izlazi feljton *Cyrk pcheł* u kojem napada suvremenu poeziju. U *Przeglądzie Kulturalnym* objavljuje ciklus feljtona *Z piątku na niedzielę*, koji nakon nekoliko mjeseci prenosi u *Express Wieczorny*. Scenarij za film prema romanu Kornela Makuszyńskog *O dwóch takich, co ukradli księżyc* piše godine 1962. Sljedeće godine, 1963. u Narodnom Kazalištu u Varšavi održana je premijera njegovog djela pod naslovom *Niezwykła przygoda Pana Kleksa* u režiji Kazimierza Dejmeke, s glazbom Stefana Kisielewskog i scenografijom Jana Marcina Szancera. Godine 1965. prima nagradu za književnost od ministra kulture i umjetnosti. Umire 2. srpnja 1966. u Varšavi, gdje je i sahranjen na Vojnom groblju Powązki. (Urbanek, 2013:335)

5.2. STVARALAŠTVO

Izabrana djela:

1926. - *Oblicza zmyślone* – pjesme

1929. - *Talizmany* – pjesme

1932. - *Trzeci krąg* – pjesme

1935. - *Piołun i obłok* – domoljubne pjesme

1938. - *Tańcowała igła z nitką* – pjesme

1939. - *Kaczka Dziwaczka* – pjesme

1945. - *Baśń o korsarzu Palemonie* – pjesme
1946. - *Akademia Pana Kleksa* – roman
1946. - *Pan Drops i jego trupa* – pjesme
1946. - *Przygody Pchły Szachrajki* – pjesme
1946. - *Ptasie plotki* – pjesme
1946. - *Opowiedział dzięcioł sowie* – pjesme
1947. - *Baśń o stalowym jeżu* – pjesme
1948. - *Na wyspach Bergamutach* – pjesme
1948. - *Przygody rycerza Szalawiły* – pjesme
1951. - *Uczymy się chodzić*
1953. - *Teatr Pietruszki*
1953. - *Brzechwa dzieciom* – pjesme
1953. - *Wagary*
1953. - *Szelmostwa lisa Witalisa*
1954. - *Bajki i baśnie*
1955. - *Wiersze wybrane* – satiričke pjesme, izdanje 3., prošireno, 1959.
1957. - *Magik*
1958. - *Wyssane z nogi*
1958. - *Sto bajek*
1958. - *Gdy owoc dojrzewa* – autobiografsko-memoarski roman
1961. - *Podróże Pana Kleksa* – roman
1964. - *Śmiechu warte*
1965. - *Od baśni do baśni*
1965. - *Tryumf Pana Kleksa* – roman
1965. - *Pan Kleks w kosmosie* – roman
1967. - *Miejsce dla kpiarza* – satire i humoreske

1968. - *Opowiadania drastyczne* – psihološke

1968. - *Liryka mego życia*

Nagrade:

1954. - Nagrada grada Stalinogróda tj. Katowica

1956. - Nagrada premijera za književno stvaralaštvo za djecu i omladinu

1965. - Nagrada prvog stupnja ministra kulture i umjetnosti (<http://culture.pl/pl/tworca/jan-brzechwa>)

5.3. POEZIJA ZA DJECU – "NOWA SZKOŁA POETYCKA"

Jan Brzechwa, slično kao i Julian Tuwim, pisao je poeziju satiričko-grotesknog karaktera. Koristeći se originalnim asocijacijama, paradoksom, nonsensom, svjesnim "preoblikovanjem" normalnog izgleda stvari i pojava, težio je stvaranju vlastitoga, posebnog poetskog stila. Brzechwa je obnovio tradicionalne oblike djela za djecu – priču o životinjama i alegoričnu pripovijetku, uvodeći u njih elemente satire i groteske. Jezik njegovih pjesama je jako raznolik, suvremen, javljaju se u njima izrazi uzeti iz razgovornog jezika, "žanrovska" metoda personifikacije. Pokazao se, prema Ryszardu Matuszewskom, kao odličan didaktičar, jer je podučavao, ne kroz dosadne pouke, nego kroz igru. Vjerovao je u urođeni instinkt i inteligenciju djeteta, pouzdajući se da ne treba uvijek sve objašnjavati. Pretpostavljao je da dijete ima smisla za šalu više nego odrasli i zahvaljujući tomu u svojim najviše didaktičnim djelima, nije prestao biti istinski pjesnik. Prema Matuszewskom, tajna poetske ljepote njegovih pjesama za djecu je sadržana u uvjerenju autora o tome, da za djecu treba pisati kao za odrasle - samo bolje.

(http://www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/)

Junaci njegovih priča u stihovima za djecu, njegovih pjesama, jednostavni su, svakodnevni, općepoznati. Ako je riječ o životinjama – kod Brzechwe su to najčešće domaće životinje (patke, kokoši), ili one koje se može pronaći, iako nepoželjne, u kući (muhe, pauci, bubamare) ili koje se nalaze oko kuće, obično iz šume, voćnjaka, s polja: lisica, svraka, jež, hrušt. Te životinje su racionalne i bez posebne poetičnosti, osjećajnosti, pomalo komične samim svojim odabirom za junaka djela. Nema u njegovim pjesmama leptirića, ptičica što divno cvrkuću ili nekih egzotičnih, zadivljujućih životinja. Ako se i pojavljuju zmaj ili nilski konj, to je onda zato, da bi nastupili u komičnoj, veseloj, neuspješnoj i nespretnoj ulozi. I povrće je svakodnevno, uobičajeno, obično: začini i sastojak za juhu, najbolji primjer za to je pjesma *Tańcowały dwa Michały* i njeni stihovi:

"Tańcowała ryba z rakiem

A pietruszka z pasternakiem;

Cebula się dziwowała

Że pietruszka tańcowała."

(Cieślowski, 1980:28)

Brzechwa je iz sjećanja te iz svakodnevnog govora pronalazio i koristio poslovice koje se slažu u metaforu i skupljaju se u elipsu, i stvarao te racionalizirao njihovu metaforičnost, ispitivao mehanizme te prenesenosti isto onako kako to čine djeca, kada provjeravaju doslovno npr. izreku: "skocz na jednej nodze" (skoči na jednoj nozi). Brzechwa oduzima posloviци mudrost i tvori silogizam logičnog mišljenja. Oduzima joj genetičku i prirodnu poetičnost, koja je s prolaskom vremena starila i postala uobičajena, obična, i kroz izvještāčenu poetsku verifikaciju – davao joj je novu originalnost, posebnost, zadržavajući pažnju na mašti i jeziku. Kao u priči o žabi, kojoj "nie uszło na sucho", ili o svraki, koja namjerava poći na more ili o rupi na mostu. Npr. ta izreka: jak dziura w moście, za Brzechwu je prilika za izgradnju i stvaranje pjesme osnovane na rimi: moście – goście. (Cieślowski, 1980:29)

Brzechwa je debitirao još prije II. svjetskog rata, ali njegovo književno stvaralaštvo za djecu prvenstveno pripada pedesetim godinama dvadesetog stoljeća. On je započeo cijelu jednu novu školu tj. novi pravac poezije za djecu, koji spaja tradicionalnu ezopovsku bajku s jezičnom šalom, igru s posloviicom ili aforizmom, smještenu u već malo staromodnom svijetu provincije. Fantazija tih priča i pjesama je racionalna, svijet stvari i dramatičnih situacija nalazi se na području uobičajenih iskustava i promatranja. Te priče i pjesme imaju narodno, folklorno porijeklo, temelje se na posloviicama, kalamburi, apsurdu i rimi, i u tom smislu su bliske poeziji dječjeg folklorā. Njihovo seosko ozračje preneseno je u građanski svijet. To se može vidjeti npr. u limeričkim invokacijama: "Miał pan rejent ze Zwolenia

Twardy orzech do zgryzienia."

(Cieślowski, 1980:27)

Razne životinje, među njima i ptice, u Brzechwinim pjesmama imaju seoski karakter, a osim toga su i jako antropomorfizirane: puran hoda Varšavom i stanuje na Trgu Bema, patke su također iz Varšave, cipele si naručuju kod postolara koji stanuje na ulici Królewskoj. Kao što je već bilo napisano, prostor tih pjesama je domaći, uobičajen – seoski, ili malenog grada. Tu se ništa ne događa u neakvoj čudesnoj zemlji, već u prostoru dobro poznatom malim čitateljima Brzechwine

poezije. Pjesme Jana Brzehwe su, iako otvorene ka apsurdu i nonsensu, ipak istovremeno i racionalne i didaktične. Nasljednici takve vrste poezije za djecu su Wanda Grodzieńska i Wanda Chotomska, Ludwik Jerzy Kern. (Cieślowski, 1980:38)

5.4. PJESME:

LEŃ

Na tapczanie siedzi leń,
Nic nie robi cały dzień.
"O, wypraszam to sobie!
Jak to? Ja nic nie robię?
A kto siedzi na tapczanie?
A kto zjadł pierwsze śniadanie?
A kto dzisiaj pluł i łapał?
A kto się w głowę podrapał?
A kto dziś zgubił kalosze?
O — o! Proszę!"
Na tapczanie siedzi leń,
Nic nie robi cały dzień.
"Przepraszam! A tranu nie piłem?
A uszu dzisiaj nie myłem?
A nie urwałem guzika?
A nie pokazałem języka?
A nie chodziłem się strzyc?
To wszystko nazywa się nic?"
Na tapczanie siedzi leń,

Nic nie robi cały dzień.

Nie poszedł do szkoły, bo mu się nie chciało,
Nie odrobił lekcji, bo czasu miał za mało,
Nie zasznurował trzewików, bo nie miał ochoty,
Nie powiedział "dzień dobry", bo z tym za dużo roboty
Nie napił Azorka, bo za daleko jest woda,
Nie nakarmił kanarka, bo czasu mu było szkoda.
Miał zjeść kolację — tylko ustami mlasnął,
Miał się położyć spać — nie zdążył — zasnął,
Śniło mu się, że nad czymś ogromnie się trudził.
Tak zmęczył się tym snem, że się obudził.

Pjesma je napisana u dvije strofe – prva se sastoji od dvadeset stihova, a druga od deset. U prvoj strofi stihovi obično počinju od slova "A...", kada je ljenčina, suprotstavljajući se primjedbama koje se tiču njegovog ljenčarenja, počeo nabrajati stvari koje je hipotetički učinio. U drugoj strofi većina stihova počinje riječju "Nie..." - sveznajući pjesnički glas nabraja dokaze nemara ljenčine. Tko je u pravu? Lirski subjekt ili ljenčina? Odmah se može uočiti da su aktivnosti koje nabraja dječak svakodnevne stvari, kao što su: umivanje, češljanje, ili čak gubitak gumenih čizama. Pravu važnost imaju aktivnosti koje nabraja pjesnički glas: odlazak u školu, učenje i pisanje domaće zadaće, briga za psa i kanarinca. Odmah se vidi da se glavni junak pjesme može odrediti kao ljenčina kojemu se ne da izvršavati svakodnevne obaveze. Posao ga toliko jako užasava da ne može spavati i budi se iz sna od same pomisli na njega. Pjesma je izrazito edukativna za djecu, od najranije dobi usađuje u njih vrijednost rada i pomaže im uvidjeti koliko je za život bitno ispravno postaviti prioritete.

HIPOPOTAM

Zachwycony jej powabem

Hipopotam błagał żabę:

"Zostań żoną moją, co tam,
Jestem wprawdzie hipopotam,
Kilogramów ważę z tysiąc,
Ale za to mógłbym przysiąc,
Że wzór męża znajdziesz we mnie
I że ze mną żyć przyjemnie.
Czuję w sobie wielki zapal,
Będę ci motylki łapał
I na grzbiecie, jak w karecie,
Będę woził cię po świecie,
A gdy jazda już cię znuży,
Wrócisz znowu do kałuży.
Krótko mówiąc – twoją wolę
Zawsze chętnie zadowolę,
Każdy rozkaz spełnię ściśle.
Co ty na to?"

"Właśnie myślę...
Dobre chęci twoje cenię,
A więc – owszem. Mam życzenie..."

"Jakie, powiedz? Powiedz szybko,
Moja żabko, moja rybko,
I nie krępuj się zupełnie,
Twe życzenie każde spełnię

Nawet całkiem niedościgłe..."

"Dobrze, proszę: nawlecz igłę!"

Glavni junak pjesme je nilski konj koji vodi dijalog sa žabom. Zaljubio se u nju i jako želi da žaba postane njegova žena. Unatoč težini od jedne tone, udvarač zna da će biti jako dobar muž. Iz toga razloga moli žabu da se uda za njega. Zaljubljeni nilski konj obećaje žabi da će biti jako dobar prema njoj. Nalovit će ljubljenoj leptire, kako ne bi bila gladna, a također će je provozati na leđima kao u kočiji. Kada joj dosade putovanja ostavit će je u bari. Naravno da će ispuniti svaku njenu naredbu. Žaba nije očekivala takvog kandidata za muža, ali nije htjela reći nilskom konju istinu. On je, previše se hvaleći vlastitim sposobnostima, najavio da će ispuniti čak i najteže zahtjeve i želje koje ima žaba. Poslije trenutka razmišljanja, ona je zamolila nilskog konja da udjene konac u iglu. Ne znamo kako se završila ta priča, ali pretpostavljamo da ako je molba žabe bila uvjetom pod kojim bi se žaba udala za nilskog konja, vjerojatno nije postala njegova žena. Ne, sasvim sigurno nilski konj ne može udjenuti konac u iglu, naime čak i neki ljudi ne mogu to uraditi unatoč tome što imaju prste. Nilski konj nema prste i ne bi znao niti podignuti iglu, a kamoli udjenuti konac u nju. Pjesma je napisana u obliku dijaloga, većinom osmercima s ženskom (dvosložna) rimom. Pjesnik je životinjama dao ljudske karakteristike, personificirao ih. Opisana situacija vrlo je humoristična i poprilično životna, naime kome nije poznat jedan ljubavni par koji nikako ne ide zajedno, a jedna strana uporno nastavlja svoja romantična osvajanja dok ona druga pristojno podnosi njene pokušaje?! Unatoč svoje nespretnosti i komičnosti nilski konj u čitateljima izaziva simpatije i uživa naklonost upravo zbog iskrenosti svojih osjećaja i dobrih namjera.

NA STRAGANIE

Na straganie w dzień targowy

Takie słyszy się rozmowy:

"Może pan się o mnie oprze,

Pan tak wędnie, panie koprze."

"Cóż się dziwić, mój szczypioruku,

Leżę tutaj już od wtorku!"

Rzecz na to kalarepka:

"Spójrz na rzepę – ta jest krzepka!"

Groch po brzuszku rzepę klepie:

"Jak tam, rzepo? Coraz lepiej?"

"Dzięki, dzięki, panie grochu,

Jakoś żyje się po trochu.

Lecz pietruszka – z tą jest gorzej:

Błada, chuda, spać nie może."

"A to feler" -

Westchnął seler.

Burak stroni od cebuli,

A cebula doń się czuli:

"Mój Buraku, mój czerwony,

Czybyś nie chciał takiej żony?"

Burak tylko nos zatyka:

"Niech no pani prędzej zmyka,

Ja chcę żonę, mieć buraczą,

Bo przy pani wszyscy płaczą."

"A to feler" -

Westchnął seler.

Naraz słysząc głos fasoli:

"Gdzie się pani tu gramoli?!"

"Nie bądź dla mnie taka wielka" -

Odpowiada jej brukselka.

"Widzieliście, jaka krewka!" -

Zaperzyła się marchewka.

"Niech rozsądzi nas kapusta!"

"Co, kapusta?! Głowa pusta?!"

A kapusta rzecze smutnie:

"Moi drodzy, po co kłótnie,

Po co wasze swary głupie,

Wnet i tak zginiemy w zupie!"

"A to feler" -

Westchnął seler.

Stragan je prodajno mjesto na trgu, poznato i kao štand ili provizorni dućan. Sajamski dan je stari trgovački običaj, koji je opstao do danas. Na obilježnim gradskim mjestima bila su

organizirana i prodajna mjesta zvana "plac" tj. tržnica. Prodavači trguju poljoprivrednim proizvodima (povrće, voće), odjećom i tekstilom, hranom, namještajem i mnoštvom raznovrsnih rukotvorina, čak i već korištenim stvarima. Glavni likovi pjesme su razne vrste povrća – pjesnik ih personificira. Razgovaraju o raznim temama. Vlasac poziva i odobrava da se kopar osloni na njega i podupre, budući da izgleda uvenulo – slabo. Kopar leži na štandu još od utorka – tuži se vlasцу na svoju sudbinu. Prema mišljenju korabe, repa izgleda zdravo i krjepko. Grašak je također to primijetio i prisno potapkao repu po trbušćiću. Ona je jako zadovoljna. Peršin se drži lošije. Celer to naziva felerom, odnosno manom ili pogreškom, što se ona tako muči. Dalje vidimo, kako crveni luk izjavljuje ljubav cikli, ali cikla se od luka odmiče, budući da više voli ženu svoje vrste (cikla-burak je u poljskom jeziku muškog roda zato traži ženu, a crveni luk-cebula je u poljskom jeziku ženskog roda, zato smatra da se može udati za ciklu), naime, u blizini crvenog luka svi plaču, ima oštar, jak miris što ga/je čini nepoželjnim partnerom. Ponovno možemo čuti kako uzdiše celer, vjerojatno jadikuje nad lošim mirisom crvenog luka. Grah govori prokulici, da se tako ne širi i ne nagurava. Prokulica je maleni kupus. Žali se, što grah se tuži na nju i ne želi se pomaknuti. Počinje svađa među njima za mjesto. U prepirku se uključuje i mrkva. Jedna od njih predlaže da spor riješi kupus, druga tvrdi da je kupus prazne glave – odnosno da je previše glup, da bi riješio spor među njima. Na kraju se javlja kupus mirnim i tihim tonom. Predlaže da sve povrće ušuti i ne svađa se, jer i tako će svi oni poginuti u juhi. Celer ponovno ponavlja: šteta da se tako mora dogoditi. Ipak, ništa se po tom pitanju ne može učiniti. Pjesma je napisana u 20 strofa, od koje se svaka sastoji po dva stiha. Pjesnik je pisao stihove u ravnomjernim osmercima, a u pripjevu koji izgovara celer, u stihu su 4 sloga tj. silabe. A rime su ženske (dvosložne). Glavna stilska sredstva su dijalog i personifikacija, a pojavljuju se i epiteti: krjepka repa, blijedi, suhi peršin; crvena cikla; živahan (o grahu), pusta glava (o kupusu). Pojmovi: gramolić – raditi nešto nespretno, nevješto; feler – mana; swary – svađe; krewki – energičan, živahan, zaperzyć się – rasrditi se, razljutiti; se u suvremenom poljskom jeziku rijetko koriste. Iako na prvi pogled pomalo pesimistična, pjesma je zapravo vrlo poučna. Na kreativan i indirektan način prikazuje sav besmisao agresije i prepirke. Također ukazuje i na besmisao prepotentnosti i sebičnosti jer svi će likovi u pjesmi dijeliti istu sudbinu bez obzira kojoj vrsti povrća pripadaju trenutno.

6. JULIAN TUWIM

6.1. BIOGRAFIJA

Julian Tuwim je rođen 13. rujna 1894. godine u Łódzi u židovskoj obitelji. Bio je poljski pjesnik, pisac, autor vodvilja, skečeva, libreta; jedan od najpopularnijih pjesnika međuratnog razdoblja (dwudziestolecia międzywojennego). Mladi Tuwim je naslijedio talent i interes za jezike od svog oca Izydora, koji je studirao u Francuskoj i govorio nekoliko stranih jezika. Pjesnikov otac je radio kao bankarski službenik, a majka Adela Krukowska, bila je kći vlasnika tiskarskog poduzeća. U školi je više volio društvene predmete, dok su mu oni prirodni zadavali probleme, naime šesti razred osnovne škole morao je ponavljati jer je pao matematiku. Njegova sestra, Irena Tuwim, također se kasnije u životu bavila književnošću, pisanjem i prevođenjem. Kao obitelj morali su se preseliti iz Łódzi u Wrocław godine 1905., zbog očeve upletenosti u revoluciju te godine. (Urbanek, 2013:7)

Fascinacija mladog Tuwima stranim jezicima izašla je na vidjelo 1911. godine kada je preveo na jezik esperanto nekoliko pjesama Leopolda Staffa. Dvije godine kasnije, 1913. Tuwim piše svoje prvo djelo, pod naslovom *Prośba*. To se djelo pokazalo toliko zanimljivo, da je objavljeno na stranicama *Kuriera Warszawskog*. Ispod pjesme je bio vidljiv potpis sastavljen od inicijala St. M., njegove buduće žene Stefanije Marchew, koju je pjesnik upoznao 1912. godine. Osim tog pseudonima koristio je i mnoge druge kao: Oldlen, Tuvim, Schyzio Frenik, Wim, J. Wim, Pikador, Roch Pekiński. Godine 1916. seli se u Varšavu kako bi započeo studij prava i filozofije, ali nakon prvog semestra odustaje od studiranja. Tijekom ovih par mjeseci započeo je suradnju s časopisom *Pro Arte et Studio*. Godine 1918. izlazi prva zbirka Tuwimove poezije pod naslovom *Czyhanie na Boga*. (Urbanek, 2013:303)

Bio je jedan od suosnivača književne grupe "Skamander", 1919. godine. U travnju iste godine u Velikoj sinagogi u Łódzi oženio se Stefanijom Marchew. Sljedeće godine izbio je poljsko-boljševički rat, u tom periodu Julian Tuwim radio je u Uredu za tisak vrhovnog zapovjednika Józefa Piłsudskog. U mladosti, uzorom i izvorom inspiracije bilo mu je stvaralaštvo Leopolda Staffa. Jedan je od suosnivača Društva autora i scenskih skladatelja. Godine 1920. objavljen je drugi svezak Tuwimove poezije pod naslovom *Sokrates tańczący* i prijevodi s ruskog – *Liryki*. Godine 1922. objavljen je treći svezak Tuwimove poezije pod naslovom *Siódma jesień*, a sljedeće godine još jedna zbirka pod naslovom *Wierszy tom czwarty*. Godine 1924. objavljena je antologija *Czary i czarty polskie oraz wypisy czarnoksiężkie*, a sljedeće godine objavljuje antologiju šala *A to pan zna?*. (Urbanek, 2013:304)

Suradnju s novim satiričkim tjednikom *Cyrulik Warszawki* započinje 1926. godine, a također i te godine izlazi i sljedeći svezak pjesama *Słowa we krwi*. Nagradu za književnost grada Łódzi prima 1928. godine, a sljedeće godine izlazi zbirka pjesama *Rzecz czarnoleska*. (Urbanek,

2013:305)

Prvi napad agorafobije doživljava godine 1932., a tijekom sljedećih godina oni postaju učestaliji i jači. Ostatak života borio se sa strahom od otvorenog prostora i depresijom. Godine 1933. objavljuje svezak pjesama *Biblia cygańska i inne wiersze*, a izlaze iste godine i *Wiersze zebrane*. Godine 1934. izlazi zbirka satira i humoreski *Jarmark rymów*. U udžbeniku *Czytanka do II. Klasy*, objavljene su pjesme Tuwima za djecu: *Abecadło*, *Figielek* i *Bambo*. U veljači 1935. na stranicama *Wiadomości Literackie* objavljene su pjesme za djecu Tuwima, ali najpoznatije pjesme kao: *Lokomotywa* i *Ptasie radio* objavljuje godinu dana kasnije. Te godine umire pjesnikov otac, a majka dopijeva u ustanovu za duševno oboljele. (Urbanek, 2013:306)

Godine 1937. izlazi prijevod pjesama Aleksandra Puszkina *Lutnia Puszkina*, a godine 1938. u izdanju Przeworskog objavljene su četiri knjižice sa pjesmama za djecu: kao prva *Lokomotywa*, kasnije *O panu Tralalińskim*, *Słoń Trąbalski*, najzad *Zosia Samosia i inne wierszyki*. Godine 1939. emigrirao je preko Rumunjske i Italije do Francuske. U pariškoj kavani Café de la Régence sastajali su se Jan Lechoń, Antoni Słonimski, Kazimierz Wierzyński i Mieczysław Grydzewski. Usred kapitulacije Francuske i osobne opasnosti, Tuwim i Lechoń su se uputili preko Španjolske do Lisabona, a zatim do Rio de Janeira, gdje im se priključio Kazimierz Wierzyński. Zatim su zajedno otputovali do New Yorka, gdje je pjesnik živio gotovo pet godina, od 1942. do 1946. godine. (Urbanek, 2013:307)

Tijekom života u SAD-u pjesnik je pisao za časopise *Nowa Polska* i *Robotnik*. Godine 1944. objavljuje u časopisu *Nowa Polska* članak *My, Żydzi Polscy*, koji je objavljen i u časopisima u Poljskoj i Izraelu. U tom periodu dolazi i do raspada grupe *Skamander*. Vjerojatnim razlogom tome je Tuwimova simpatija prema Sovjetskom Savezu, koju nisu dijelili drugi članovi grupe. U Poljsku se Tuwim vraća u lipnju 1946. godine, te je postao osobom štićenom, obožavanom i privilegiranom od ondašnje vlade, proglašen državnim pjesnikom. (Urbanek, 2013:308)

Pjesnik je sa suprugom posvojio kći Ewu godine 1947., petogodišnjakinju koja je u vrijeme II. svjetskog rata ostala bez roditelja. U razdoblju od 1947. do 1950. vršio je funkciju ravnatelja Teatra Nowog u Varšavi. Godine 1949., nakon nekoliko godina očekivanja objavljuje *Kwiaty polskie*, a te iste godine od vlade dobiva na korištenje vilu u Aninoj ulici. Godine 1950. objavljuje još prije II. svjetskog rata planiranu i sastavljenu zbirku *Pegaz dęba, czyli panopticum poetyckie*. (Urbanek, 2013:309)

Godine 1951. prima Nagradu države prvog stupnja za poetsko i prijevodno stvaralaštvo. Seli se s obitelji u siječnju 1952. godine na adresu Nowy Świat 25. Umire 27. prosinca 1953. godine za vrijeme boravka u Zakopanu, a sahranjen je 30. prosinca 1953. u Varšavi u Aleji Zaslužnih na groblju Powązkowskog. (Urbanek, 2013:310)

Odlukom Sejma 7. prosinca 2012., godina 2013. u Poljskoj je proglašena Godinom Juliana Tuwima. (<http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=866>)

6.2. STVARALAŠTVO:

- *Czyhanie na Boga*, Warszawa 1918.
- *Sokrates tańczący*, Warszawa 1920.
- *Pracowita Pszczółka. Kalendarz encyklopedyczno-informacyjny na r. 1921*, (u suradnji s Antoni Słonimskim), Warszawa 1921.
- *Siódma jesień*, Warszawa 1922.
- *Wierszy tom czwarty*, Warszawa 1923.
- *Czarna Msza. Z cyklu satanistycznego*, Warszawa 1925.
- *Tysiąc dziwów prawdziwych*, Warszawa 1925.
- *Słowa we krwi*, Warszawa 1926.
- *Tajemnice amuletów i talizmanów*, Warszawa 1926.
- *Polityczna szopka Cyrulika Warszawskiego*, (suautori: Marian Hemar, Jan Lechoń, Antoni Słonimski), Warszawa 1927.
- *Rzecz czarnoleska*, Warszawska 1929.
- *Szopka polityczna*, (suautori: Hemar, Lechoń, Słonimski), Warszawa 1930.
- *Szopka polityczna*, (suautori: Hemar, Lechoń i drugi), Warszawa 1931.
- *Biblia cygańska i inne wiersze*, Warszawa 1933.
- *Jarmark rymów*, Warszawa 1934.
- *Bal w operze*, (nastao 1936., tiskan u djelovima u raznim časopisima; tisak cijelog: "Szpilki", 1946; zasebno izdanje: Warszawa 1982.)
- *Treść gorejąca*, Warszawa 1936.
- *Lokomotywa. Rzepka (prema staroj priči). Ptasia radio*, Warszawa 1938.
- *O panu Tralalińskim i inne wierszyki*, Warszawa 1938.
- *Słoń Trąbalski*, Warszawa 1938.
- *Zosia Samosia i inne wierszyki*, Warszawa 1938.
- *Kwiaty polskie*, Warszawa 1949.
- *Cicer cum caule, czyli Groch z kapustą*, Warszawa 1958.
- *Pegaz dęba, czyli panopticum poetyckie*, Warszawa 1958.
- *W oparach absurdu*, (suautor: Słonimski), Warszawa 1958.

<http://culture.pl/pl/tworca/julian-tuwim>)

6.3. POEZIJA ZA DJECU

Pjesničko stvaralaštvo Tuwima može se podijeliti na tri razdoblja. U prvom razdoblju od 1918. do 1926. nastaju zbirke: *Czyhanie na Boga*, *Sokrates tańczący*, *Siódma jesień*, *Wierszy tom czwarty*, *Słowa we krwi*, u drugom od 1929. do 1936. *Rzecz czarnolaska*, *Biblia cygańska*, *Treść gorejąca*, *Bal w operze* te u godinama od 1936. do 1939. javljaju se prije svega pjesme za djecu. Na primjer, godine 1938. izdaje Julian Tuwim zbirke: *Lokomotywa*, *Słoń Trąbalski*, *Zosia Samosia* (i druge pjesmice). U razdoblju nakon II. svjetskog rata za djecu su se pojavile između ostalih i zbirka pjesama *Cuda i dziwy* (1949.), u kojima su se javile pjesme djelomično odštampane već u godinama prije rata, ili stihovana priča epske strukture *Pan Maluškiewicz i wieloryb* (1950.). Podjednako predratno, kao i poslijeratno stvaralaštvo za djecu Juliana Tuwima je sabrano i objavljeno u knjizi *Wiersze dla dzieci* (1954.). (<http://www.tuwim.org/index.php?s=5>)

Stvaralaštvo Tuwima za djecu, gledajući njegovo cjelokupno književno stvaralaštvo, nikako ne pripada na margine ili u nebitnu kategoriju, upravo suprotno, svojim pjesmama za djecu Tuwim je stvarao prava remek djela, kao što su *Lokomotywa* ili *Spóźniony słowik*. U pjesmama za djecu Tuwim koristi svoje najvažnije poetske spoznaje, kao što su suzvučje, igra riječima, na poljskom "igraszki słowne" odn. šaljive pjesme koje izražavaju relativnost odnosa riječi i njegovog značenja služeći se kalamburima, duhovito odabirući i kombinirajući riječi. (Głowiński, 1986:260)

Kao primjer mogu poslužiti pjesme kao *Ptasie radio*, *O Panu Traralińskim*, *Figielek*. Ovo je tipična "igra riječi" u *Panu Tralalińskom*:

W Śpiewowicach, pięknym mieście,

Na ulicy Wesolińskiej

Mieszka sobie słynny śpiewak,

Pan Tralislaw Tralaliński.

Jego żona – Tralalona,

Jego córka – Tralalurka,

Jego synek – Tralalinek,

Jego piesek – Tralalesek.

(Głowiński, 1986:265)

Julian Tuwim uzima teme koje mogu doprijeti do dječje mašte, ali obrađuje ih na takav način da bi mogao zadovoljiti i najizbirljivije vrsne poznavatelje poezije te su u tom smislu te

pjesme za djecu i djela za odrasle. Pjesnik dosljedno izbjegava laki sentimentalizam, kao i nametljivu didaktiku, iako u nekim pjesmama uvodi didaktičke elemente. U poljskoj poeziji za djecu, pjesme Tuwima odigrali su prijelomnu i ključnu ulogu. (Głowiński, 1986:260)

U godinama 1934. i 1935. na prvoj stranici, u kolumni pod općim naslovom *Wiersze dziecięce* vodećeg književnog tjednika *Wiadomości Literackie* objavljivane su pjesme za djecu Juliana Tuwima. Na taj je način poezija za djecu, kao specifična, svojstvena vrsta poezije, postala ravnopravna vrsta opće poezije, osvojivši odrasle i ušavši u krug svijesti književne kritike. Tek 1938. godine Tuwimove pjesme ranije tiskane u časopisu *Wiadomości Literackie* izašle su u knjigama za djecu. Osim toga, Tuwim je bio prvi koji je koristio u poeziji za djecu "jezik" ptica i životinja, zaumni jezik (riječ-epitet ruskog pjesnika Wilemira Chlebnikowa), jezik koji nastaje i prebiva iza granica razuma. Riječi, fraze, koje u svojoj izmišljenoj nerazumljivosti mogu vršiti magičnu funkciju, kao i biti čistom igrom riječima, igrom zvukovima, imitacijom glasova iz prirode, potragom za jezičnim kontaktom s prirodom, kao i stvaranje vlastitog jezika. U raspravi pod naslovom *Atuli mirohlady*, u kojoj se raspravlja o svekolikim vrijednostima mišljenja i znanstvenog dokazivanja, a istovremeno u poetici ludičnog eseja, piše Tuwim o glossolalijima (iz grč. glossa – jezik, laleo – mumljati, blebetati):

Tipičnim glossolaličnim pojavama su bezbrojni pripjevi narodnih pjesama, sve te:

Pójdę ja z toborem do lasa,

Bajer topór, konder honder

Fitasom balabasom

Balabinka opinka.

Syli sektum rektum doktum.

Ili:

Hopszynder Madaliński

Fika, z góry ta,

Zbara ciup ciup pinderyndum hura

Barabana mazura

ili ovaj:

Kołotaj mama ciuciu

Mazuraj da madziary

Hopsasa wykrętasa

Świńduryndu dana.

(Cieślukowski, 1980:22)

Bitno je spomenuti i Tuwimovu poznatu pjesmu *Ptasie radio* (a u njoj posebno pjev

slavuja), koji nas vodi do druge rasprave pjesnika, njegove *Zarys ćwierkologi*. Pronaći ćemo također potvrdu toga u *Ptasi kołedy*. Bitno je naglasiti i da je poznata pjesma Tuwima *Lokomotywa* napravljena kao igra, igra riječima i igra lokomotivom. Njegova instrumentacija (redosljed aliteracije, eholalije, glossolalije ili rime i ritma) čini u djelu osnovni i samostalan sloj, na kojoj tek postaje kao nataložen semantički sloj. Primjer:

A dokąd? A dokąd? A dokąd? Na wprost!

Po torze, po torze, po torze, przez most

i s kraja:

I koła turkocą, i puka, i stuka to:

Tak to to, tak to to, tak to to, tak to to!

(Cieślowski, 1980:23)

Postavimo to kao istinsku vožnju vlaka ili obrnuto, vozeći se vlakom izgovaramo te riječi uz melodiju njegovih lupkajućih kotača. I sam pjesnik je glossolalično-zvučni sloj visoko cijenio, čemu svjedoči njegovo autentično oduševljenje za translaciju *Lokomotywe* na dječji jezik, koju je učinilo trogodišnje dijete a ovako počinje:

Toi na tati koleja

cieja omoma i pom ej pyja

tusta oia

Toi i hapie

toi i mucha

zaj z oajec jej bucha bucha.

(Cieślowski, 1980:24; prema Tuwim, 1948)

6.4. PJESME:

LOKOMOTYWA

Stoi na stacji lokomotywa,
Ciężka, ogromna i pot z niej spływa:
Thusta oliwa.

Stoi i sapie, dyszy i dmucha,
Żar z rozgrzanego jej brzucha bucha:
Buch – jak gorąco!
Uch – jak gorąco!
Puff – jak gorąco!

Uff – jak gorąco!

Wagony do niej podoczepiali
Wielkie i ciężkie, z żelaza, stali,
I pełno ludzi w każdym wagonie,
A w jednym krowy, a w drugim konie,
A w trzecim siedzą same grubasy,
Siedzą i jedzą tłuste kielbasy,
A czwarty wagon pełen bananów,
A w piątym stoi sześć fortepianów,
W szóstym armata – o! Jaka wielka!
Pod każdym kołem żelazna belka!
W siódmym dębowe stoły i szafy,
W ósmym słoń, niedźwiedź i dwie żyrafy,
W dziewiątym – same tuczone świnie,
W dziesiątym – kufry, paki i skrzynie,
A tych wagonów jest ze czterdzieści,
Sam nie wiem, co się w nich jeszcze mieści.

Lecz choćby przyszło tysiąc atletów

I każdy zjadłby tysiąc kotletów,

I każdy nie wiem jak się wytężał,

To nie udźwigną, taki to ciężar.

Nagle – gwizd!

Nagle – świst!

Para – buch!

Koła – w ruch!

Najpierw – powoli – jak żółw – ociężale,
Ruszyła – maszyna – po szynach – ospale,
Szarpnęła wagony i ciągnie z mozołem,
I kręci się, kręci się koło za kołem,
I biegu przyspiesza, i gna coraz prędzej,
I dudni, i stuka, łomoce i pędzi,
A dokąd? A dokąd? A dokąd? Na wprost!
Po torze, po torze, po torze, przez most,

Przez góry, przez tunel, przez pola, przez las,
I spieszy się, spieszy, by zdążyć na czas,
Do taktu turkoce i puka, i stuka to:
Tak to to, tak to to, tak to to, tak to to.
Gładko tak, lekko tak toczy się w dal,
Jak gdyby to była piłeczka, nie stal,
Nie ciężka maszyna, zziajana, zdyszana,
Lecz fraszka, igraszka, zabawka blaszana.

A skądże to, jakże to, czemu tak gna?
A co to to, co to to, kto to tak pcha,
Że pędzi, że wali, że bucha buch, buch?
To para gorąca wprawiła to w ruch,
To para, co z kotła rurami do tłoków,
A tłoki kołami ruszają z dwóch boków
I gnają, i pchają, i pociąg się toczy,
Bo para te tłoki wciąż tłoczy i tłoczy,
I koła turkocą, i puka, i stuka to:
Tak to to, tak to to, tak to to, tak to to! ...

Lirski subjekt u pjesmi kao reporter izvještava o prizoru sa željezničkog kolodvora. Stoji na njemu lokomotiva s priključenim vagonima. Fasciniran tim prizorom pjesnik se kreće uzduž vagona, kako bi usporedno obavijestio kakav velik i raznovrstan sastav ljudi, životinja i predmeta vidi ispred sebe. Sve se brzo pokreće s mjesta, juri tako da lirski subjekt nije u stanju doći do svakog odjeljka, vagona, kako bi točno zapisao njihov sadržaj. Obavještava na kraju da je vagona oko četrdeset – to je u vrijeme postanka djela ogromna količina. Slično, lokomotiva se javlja kao uspjeh civilizacije i rezultat tehničkog napretka. Čovjek može i treba biti ponosan na taj prizor. U vagonima sjede veliki, teški ljudi (atletičari, debeljuce), ogromne i teške životinje (konji, krave, slonovi, žirafe), a također teški namještaj od hrastovine, glasoviri ili topovi. To nije slučajno da su ti svi ljudi, životinje i predmeti najteži i najveći od svih mogućih i postojećih. To je hiperbolizacija, pohvala mogućnosti lokomotive, koja kao limena igračka vozi cijeli svijet naprijed. Za nju su takvi višetonski tereti šala i sitnica. Čovjek, koji ju je konstruirao, vremena, koja ona nagovještava, sa sigurnošću će biti velika, kao i teret koji ona vozi. Fascinacija radom tog stroja i njenim mogućnostima je smisao cijele pjesme, glavna ideja interpretacije i svrhom nastanka djela. Djelo oduševljava brojnošću stilskih sredstava i strukturom, bogatstvom jezika, slikovitim stilom iskaza,

punim emocije i angažiranosti. Pjesma se sastoji od 6 dijelova, različitog broja stihova: 27, 4, 4, 12, 10, 10. Stihovi imaju različit broj silaba – 10, 5 ili 3. Zanimljiv ili neobičan može biti grafički zapis. Tisak pjesme koji je okrenut 90 stupnjeva u lijevo daje konture koje podsjećaju na lokomotivu povezanu s vagonima. Pažnju zaslužuje i bogatstvo stilskih sredstava: Personifikacije - čine od lokomotive (nad)ljudsko biće: znoj s nje se slijeva, stenje, dahće i puhće, iz njenog "trbuha" praska, otežala, snena, zapuhana. Onomatopeje: donose dojam promatranja lokomotive na kolodvoru, a zatim u kretanju: uch, puff, uff, gwizd-zvižduk, świst – fijuk, buch – bum, dudni – tutnjati, stuka – lupka, łomoce – udara, pędzi – juri, turkoce – klopoće, puka – kuca. Ponavljanja – tvore posebnu atmosferu kretanja vlaka, čiji domet je neograničen: po pruzi, po planinama.... Anafore – i nabranjanja, nagomilavanje imenica skreću pažnju na činjenicu, da zapravo taj stroj može prevesti nebrojene količine tereta s točke A do bilo koje točke B: "A u jednom...", "A u drugom...", krave, konji, debeljuce, kobasice, banane, glasoviri, topovi, grede, stolovi, ormari, medvjedi, žirafe, svinje, kontejneri, sanduci. Epiteti – pokazuju težinu cijelog vlaka i unatoč svemu lakoću s kojom se kreće to čudo tehnike dvadesetih godina dvadesetog stoljeća: teška, ogromna lokomotiva; zagrijani "trbuh"; veliki, teški vagoni; masne kobasice; željezna greda, veliki top i drugi. Pjesma je remek djelo poljske poezije za djecu, pokazuje kakav neponovljiv virtuoz poljskog jezika je bio Julian Tuwim. Ostaje nam samo nagađati kako bi lokomotivu opjevao da je pjesnik živ u današnjem modernom, tehnološki naprednom vremenu. Nesumnjivo bi ponovno oduševio vještinom upotrebe jezika te originalnošću i lakoćom kojom gradi pjesničku sliku.

BAMBO

Murzynek Bambo w Afryce mieszka,
Czarną ma skórę ten nasz koleżka.

Uczy się pilnie przez całe ranki
Ze swej murzyńskiej Pierwszej czytanki.

A gdy do domu ze szkoły wraca,
Psoci, figluje – to jego praca.

Aż mama krzyczy: "Bambo, łobuzie!"
A Bambo czarną nadyma buzię.

Mama powiada: "Napij się mleka",

A on na drzewo mamie ucieka.

Mama powiada: "Chodź do kąpiel",
A on się boi, że się wybieli.

Lecz mama kocha swojego synka,
Bo dobry chłopak z tego Murzynka.

Szkoda, że Bambo czarny, wesoły,
Nie chodzi razem z nami do szkoły.

U pjesmi koja je napisana u osam strofa od po dva stiha upoznajemo simpatičnog, malog, crnog dječaka iz Afrike. On bi mogao biti školskim kolegom svakog djeteta na svijetu. Bambo je za djecu uzorom radišnosti. Naime, svakog jutra marljivo uči i vrijeme provodi uz knjigu. Nakon povratka iz škole zbija šale i radi nepodopštine, kao svako dijete. Ponekad svojim ponašanjem živcira mamu. Kada ga moli da pije mlijeko, on tada bježi na drvo. Ne voli piti mlijeko, a poznato je da odrasli mlijeko smatraju izvorom bjelančevina potrebnog za razvoj kosti djeteta. Bambo ima problema sa kupanjem, naime ne želi se kupati jer se boji da će pobijeliti. To je naravno šala i dokaz za to da je dječak sposoban upotrebljavati razne argumente kako bi učinio nešto po svojoj volji. Općenito uzevši, djeca jako vole vodu, igru i pljuskanje u njoj, ali... ne vole se prati. Nekada davno su se bojali sapuna, koji kada bi dospio u oči je znao jako peći. Danas maleni imaju posebne sapune i šampone, blagu kozmetiku za djecu i ne moraju se bojati, ali... i dalje djeca često zaborave na kupanje. Mama jako voli svoga sinčića i tvrdi da je on dobar dječak. Pjesma završava poantom u kojoj je izraženo žaljenje što Bambo ne ide s njima – odnosno s djecom koja čitaju tu pjesmu – u školu. Moglo bi im biti jako veselo u njegovom društvu, a djeca se vole smijati i ne podnose dosadu. Pjesma se sastoji od osam strofa od po dva stiha, napisanih desetercima i ženskom (dvosložnom) rimom. Općenito, pjesma se odnosi na ljupkost djetinjstva i pokazuje da su djeca na cijelom svijetu ista, ponašaju se i rade slične stvari, a roditelji ih jako vole. Iako su se s vremena na vrijeme znale javljati optužbe i polemike o tome je li pjesma rasistička, previše stereotipna u prikazu dječaka crne rase, priklonila bih se mišljenju onog dijela književne kritike koji smatra da ne treba pretjerivati u analiziranju pjesme. Raščlanjujući je, secirajući na najsitnije detalje može se lako donijeti krivi zaključak. Djeca najčešće nemaju predrasude prema drugim rasama, čak ako i imaju one su uvjetovane odgojem, a ne rođenjem te Bamba mogu doživjeti kao ravnopravnog sebi, simpatičnog školskog prijatelja kojega bi vrijedilo još bolje upoznati.

ZOSIA SAMOSIA

Jest taka jedna Zosia,
Nazwano ją Zosia-Samosia,
Bo wszystko "Sama! Sama! Sama!"

Ważna mi dama!

Wszystko sama lepiej wie,
Wszystko sama robić chce,
Dla niej szkoła, książka, mama
Nic nie znaczą – wszystko sama!

Zjadła wszystkie rozumy,

Więc co jej po rozumie?

Uczyć się nie chce – bo po co,

Gdy sama wszystko umie?

A jak zapytać Zosi:

– Ile jest dwa i dwa?

– Osiem!

– A kto był Kopernik?

– Król!

– A co nam Śląsk daje?

– Sól!

– A gdzie Kraków leży?

– Nad Wartą!

– A uczyć się warto?

– Nie warto!

Bo ja sama wszystko wiem

I śniadanie sama zjem,

I samochód sama zrobię,

I z wszystkim poradzę sobie!

Kto by się tam uczył, pytał,

Dowiadawał się i czytał,

Kto by sobie głowę łamał,

Kiedy mogę sama, sama!

- Toś ty taka mądra dama?

A kto głupi jest?

Ja sama!

Samosia je osoba, koja sve želi napraviti sama. Pjesnik pokazuje način razmišljanja takve osobe na primjeru Zosie. To je mala djevojčica koja želi o svemu u svom životu odlučivati sama. Uzvik "Sama!" svjedoči o tome, da životu prilazi jako sigurno i da je (ili joj se čini) samostalna osoba. Ipak, izjave: "sama bolje zna" svjedoče o naivnosti djevojčice ili oholosti – napuhanosti, umišljenosti. Njena moguća oholost i napuhanost su nedužne osobine jer proizlaze iz nesvjesnosti i nezrelosti, a ne iz lošeg karaktera. Pjesma se preoblikuje u dijalog pjesnika s Zosiom nakon što se uspostavilo da škola, učenje, mama, knjiga ništa ne znače djevojčici. Sebe smatra najmudrijom. Iz dijaloga se doznaje istina o razini znanja djeteta. Ta razina nije visoka, jer na svakom koraku pjesnik uhvati Zosiu da daje netočan odgovor. Nije istina da je dva puta dva osam, nije istina niti djevojčičino mišljenje da je Kopernik bio kralj, a niti da se na Śląsku iskopava sol te da se Krakov nalazi na rijeci Wartu. Ipak, Zosia ne želi učiti i saznati istinu o svojim pogreškama. Potvrđuje to sljedećom tvrdnjom: "ja sama sve znam". Uostalom, osjećaj za istinu i točno znanje je vjerojatno strano djeci. Nadalje djevojčica tvrdi, da je sama pojela doručak, da sama može napraviti auto i sve može ona sama, ne treba joj pomoći. Osim toga, ne želi informirati se i učiti jer ona sama je u stanju pronaći odgovore na sva pitanja. Na kraju pjesnik djevojčicu "hvata na djelu", ona zapravo ne zna niti značenje riječi "glupost". Pita Zosiu podmuklo: "A tko je glup?" i ona odgovara da je ona "sama". Djeca iz pjesme mogu naučiti koliko je nerazumno sebe smatrati prepametnim te koliko je korisno dopustiti da ih iskusnije osobe pouče.

7. ZAKLJUČAK

Jedna od osnovnih misli vodilja prilikom pisanja ovog diplomskog rada je bila ne samo prikazati stvaralaštvo izabrana tri autora poljske poezije za djecu, nego taj izbor i opravdati te dokazati zašto upravo oni slove kao vrhunski, bezkonkurentni pjesnici na tom području poljske književnosti.

Ako se uzme u obzir problematika koju dječja književnost nosi sa sobom, odnosno svojevremeno i svojevrsno podcjenjivanje pisanja za djecu nasuprot pisanju za odrasle, moglo bi se ovim troma književnicima pripisati i odvažnost te talent da te omalovažavajuće predrasude o pisanju za djecu – argumentirano opovrgnu.

Maria Konopnicka, Jan Brzechwa i Julian Tuwim bili su originalni i inovativni u svojim pjesmama za djecu te se ističu svojim pionirskim pristupom i doživljajem djeteta kao čitatelja. Maria Konopnicka prva stvara poeziju za djecu s idejom "umjetnost radi umjetnosti", zanemaruje

dotada nužnu didaktičnost u svojim pjesmama, dijete smatra ravnopravnim sebi, ne želi ga podučavati već zajedno s njim pjevati, uživati u estetskim vrijednostima poezije. Jan Brzechwa i Julian Tuwim unose novi trend u poljsku poeziju za djecu, stvaraju poeziju groteskno-satiričkog karaktera, poeziju apsurda, okreću svijet naopako, igraju se riječima dok pišu, stvaraju mnoštvo neologizama. Oba pjesnika se prema djetetu odnose kao prema svom ravnopravnom partneru, ne objašnjavaju suvišno u svojim pjesmama i ne čine od djeteta nezalicu. Odlično su razumjeli potrebe i interese, psihologiju djeteta. Svijet čudesa i nonsensa, tako blizak dječjem poimanju svijeta i stvarnosti, dijete zabavlja te razvija njegovu vlastitu maštovitost.

Sve navedene karakteristike pjesništva sva tri autora su doprinijele tome da je njihovo stvaralaštvo preživjelo i nadraslo vrijeme u kojem je nastalo. Niti političke promjene, niti dolazak nekih novih trendova i smjerova u književnosti nije narušilo ili umanjilo vrijednost njihovog poetskog stvaralaštva. Mnoge generacije poljske djece odrasli su na poeziji Konopnicke, Brzechwe i Tuwima te sada prenose njima drage pjesme iz djetinjstva svojoj vlastitoj djeci.

8. POPIS KORIŠTENE LITERATURE

1. Bagić, K. *Od figure do kulture – IGRA RIJEČIMA. Jezični ludizam* www.matica.hr [online]
Dostupno na :<http://www.matica.hr/vijenac/426/jezi%C4%8Dni%20ludizam/> [24. kolovoz

- 2015.]
2. Baluch, A. (2005) *Książka jest światem*. Krakov: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS
  3. Cieślukowski, J. (1980) *Antologia poezji dziecięcej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo
  4. Crnković, M. (1982) *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga
  5. Fundacja im. Juliana Tuwima i Ireny Tuwim, www.tuwim.org [online] Dostępno na: <http://www.tuwim.org/index.php?s=5> [27. kolowoz 2015.]
  6. Głowiński, M. (1986) *Julian Tuwim. Wiersze wybrane*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo
  7. Hranjec, S. (2009) *Ogledi o dječjoj književnosti*. Zagreb: Alfa d.d.
  8. Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža [online] Dostępno na: <http://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=15567> [24. kolovoza 2015.]
  9. Klaić, B. (1986) *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske
  10. Kowalczyk, J. *Jan Brzechwa* www.culture.pl [online] Dostępno na: <http://culture.pl/pl/tworca/jan-brzechwa>
  11. Kowalczyk, J. *Maria Konopnicka* www.culture.pl [online] Dostępno na: <http://culture.pl/pl/tworca/maria-konopnicka> [26. kolowoz 2015.]
  12. Krajewska, M. *Wsz PWN, Słownik języka polskiego PWN* www.sjp.pwn.pl [online] Dostępno na: <http://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/szytk;4406.html>
  13. Malić, Z. (2002) *Mickiewicz itd.: rasprave, članci i eseji o poljskoj književnosti*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo
  14. Malić, Z. (2004) *Iz povijesti poljske književnosti*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo
  15. Moguš, M. i Pintarić, N. (2002) *Poljsko – hrvatski rječnik*. Zagreb: Školska knjiga
  16. Pszczołowska, L. (1963) *Dlaczego wierszem?* Warszawa: Wiedza Powszechna
  17. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, www.sejm.gov.pl [online] Dostępno na: <http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=866> [27. kolowoz 2015.]
  18. Szleszyński, B. *Julian Tuwim* www.culturw.pl [online] Dostępno na: <http://culture.pl/pl/tworca/julian-tuwim> [29. kolovoza 2015.]

19. Szypowska, M. (1985) *Konopnicka jakiej nie znamy*. Szczecin: Wydawnictwo "Glob"
20. Tymowski, M. (1999) *Kratka povijest Poljske*. Zagreb: Matica hrvatska
21. Urbanek, M. (2013) *Brzechwa nie dla dzieci*. Varšava: Wydawnictwo Iskry
22. Urbanek, M. (2013) *Tuwim wylękniony bluźnierca*. Varšava: Wydawnictwo Iskry
23. Walicka, K. (1952) *Maria Konopnicka. Wybór wierszy*. Varšava: Książka i Wiedza
24. Wikipedia wolna encyklopedia, *Maria Konopnicka* [online] Dostępno na:
https://pl.wikipedia.org/wiki/Maria_Konopnicka [26. kolowoz 2015.]
25. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/bambo/> [30. kolowoz 2015.]
26. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/hipopotam/> [29. kolowoz 2015.]
27. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/lokomotywa/> [30. kolowoz 2015.]
28. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/na-straganie/> [29. kolowoz 2015.]
29. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/stefek-burczymucha/> [28. kolowoz 2015.]
30. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/zla-zima/> [28. kolowoz 2015.]
31. www.mlektury.pl [online] Dostępno na: <http://mlektury.pl/zosia-samosia/> [30. kolowoz 2015.]
32. www.wiersze-jana-brzechwy.streszczenia.pl [online] Dostępno na: <http://wiersze-jana-brzechwy.streszczenia.pl/opracowanie/analiza-i-interpretacja-len/> [29. kolowoz 2015.]
33. www.wierszykidladzieci.pl [online] Dostępno na:
<http://wierszykidladzieci.pl/wierszykikonopnickiej.php> [26. kolowoz 2015.]
34. Zaręba, U. *Dziecko i poezja* www.przedszkole64.waw.pl [online] Dostępno na:
http://www.przedszkole64.waw.pl/edukacja_rodzica/publikacje_nauczycieli/dziecko_i_poezja_-_opr._mgr_urszula_zareba/ [25. kolowoz 2015.]

9. SAŽETAK

POLJSKA POEZIJA ZA DJECU (KONOPNICKA, BRZECZWA, TUWIM)

U ovom diplomskom radu analiziran je život i književno stvaralaštvo Marije Konopnicke, Jana Brzechwe i Juliana Tuwima. Početni dio rada usmjeren je na teorijski prikaz dječje književnosti i poezije za djecu, s posebnim naglaskom na povijesni pregled poljske poezije za djecu. Daljnjom razradom teme prikazan je svaki autor zasebno. Nakon biografije i popisa objavljenih djela, objašnjen je i istaknut specifičan stil pisanja svakog autora i njegove poezije za djecu. Pažnja je posebno posvećena tome kakve novitete i promjene uvode autori svojim radom. Od svakog su izabrane tri lijepe pjesme i analizirane.

Ključne riječi: Konopnicka, Brzechwa, Tuwim, dječja književnost, poezija za djecu, poljska poezija za djecu

Keywords: Konopnicka, Brzechwa, Tuwim, children's literature, poetry for children, Polish poetry for children